

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA GEOGRAFIE

Miroslav KUBÍČEK

**MAKEDONIE – NÁRODNOSTNÍ A NÁBOŽENSKÁ
STRUKTURA NA POZADÍ HISTORICKÉHO VÝVOJE**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2006

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně, a
že jsem uvedl veškerou použitou literaturu.

Olomouc, 6. května 2007

.....

Děkuji dr. Miloši Fňukalovi za vstřícný přístup, věcné připomínky a odborné vedení bakalářské práce.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2004/05

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Miroslav KUBÍČEK

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název tématu:

Makedonie – národnostní a náboženská struktura na pozadí historického vývoje

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je komplexní charakteristika národnostní a náboženské struktury obyvatelstva Makedonie s nastíněním dynamiky daného jevu v historické perspektivě posledních 150 let. Práce se vedle statistické analýzy zaměří na zvláštnosti a společenské i politické podmíněnosti etnogeneze makedonského národa v odlišných podmínkách Egejské, Vardarské a Pirinské Makedonie.

Základní struktura práce:

1. Úvod
2. Cíl práce
3. Metody zpracování, teoretický rámec práce
4. Historické souvislosti etnogeneze Makedonců (příp. i Albánců) na území (širší) Makedonie
5. Jednotlivé národnostní a náboženské skupiny Makedonské republiky (současný stav)
6. Statistické zpracování teritoriální a časové struktury obyvatelstva Makedonie (na základě kritického posouzení statistických zdrojů)
7. Diskuse a závěr
8. Resumé (v angličtině)
9. Seznam literatury
10. Případné přílohy

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách: konkretizace osnovy (říjen 2005), rešerše dostupné literatury, sestavení bibliografie k tématu (listopad 2005), zpracování 4. kapitoly (únor 2006), zpracování 5.–6. kapitoly (duben 2006), formulace závěrů, dokončení a odevzdání práce (květen 2006), tvorba grafických příloh (průběžně).

Rozsah grafických prací: v rozsahu úměrnému zadání

Rozsah průvodní zprávy: základní text přibližně 15 000 slov + BP v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

- dostupné statistické materiály příslušných statistických úřadů Makedonské republiky a okolních států (zejména Државен завод за статистика, většinou publikace ze sčítání)
- publikace o historii Makedonie (zejména Rychlík, J., Kouba, M.: *Dějiny Makedonie*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny 2003 s rozsáhlou bibliografií)
- publikace a články zaměřené na současné etnické a religiózní problém širší oblasti

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: červen 2005

Termín odevzdání bakalářské práce: 11. květen 2007

vedoucí katedry

vedoucí bakalářské práce

Obsah:

1. Úvod.....	8
2. Cíl práce.....	9
3. Metody zpracování	10
4. Etnogeneze makedonského národa	11
4.1 Nástin situace na území širší Makedonie před rokem 1878	11
4.2 Období první (1878–1913)	12
4.2.1 Sanstefanský mír.....	12
4.2.2 Berlínský kongres	13
4.2.3 Jazyk a jeho vliv na formování moderního makedonského národa.....	15
4.2.4 Vznik makedonských revolučních organizací, především pak VMRO.....	16
4.2.5 Ilindenské povstání	17
4.2.6 Mladoturecká revoluce	18
4.2.7 Balkánské války.....	19
4.2.8 První balkánská válka	20
4.2.9 Druhá balkánská válka.....	22
4.3 Období druhé (1914–1944).....	24
4.3.1 První světová válka.....	24
4.3.2 Meziválečné Makedonie.....	26
<i>Pirinská Makedonie</i>	26
<i>Egejská Makedonie</i>	27
<i>Vardarská Makedonie</i>	28
4.3.3 Druhá světová válka	30
4.3.4 Vznik odbojových organizací na území Makedonie během druhé světové války...32	
4.4 Období třetí (1944 až 1991).....	34
4.4.1 Vardarská Makedonie za druhé Jugoslávie	34
4.4.2 Pirinská a Egejská Makedonie.....	37
4.5 Období čtvrté (od 1991).....	38
4.5.1 Nezávislá republika Makedonie	38
4.5.2 Politický vývoj.....	41
5. Etnická a náboženská struktura Makedonie	43
5.1 Makedonci	43
5.2 Menšiny na území Vardarské Makedonie	44
5.2.1 Albánci.....	44
<i>Kosovo</i>	46
<i>Vztahy mezi Albánci a Makedonci v republice Makedonie</i>	47
5.2.2 Turci.....	49
5.2.3 Srbové.....	51
5.2.4 Romové.....	52
5.2.5 Aromuni.....	53
5.2.6 Ostatní národnostní menšiny	55
6. Náboženská struktura Makedonské republiky	56
7. Závěr	58

8. Shrnutí.....	60
9. Summary	61
10. Seznam literatury.....	62
11. Přílohy.....	65

1. Úvod

Předmětem této bakalářské práce je nástin etnogeneze Makedonců a proměna etnické a náboženské skladby obyvatelstva na území dnešní Makedonské republiky během 19. a 20. století. Makedonie rozhodně není zemí, o které by se u nás často hovořilo. Není natolik mediálně známá jako například sousední Kosovo. Její dějiny jsou však velmi zajímavé a ve své podstatě odrážejí historii celého regionu. Období vrcholného rozkvětu stejně jako období úpadku. Dějiny vlastní a dějiny cizích mocností, které často bránily strategické zájmy v oblasti jižního Balkánu nerespektujícíce potřeby tamních etnik.

Spletitý chod dějin a vazba makedonské historie na celoevropské dění mě natolik zaujala, že jsem se jí rozhodl zabývat podrobněji v bakalářské práci.

2. Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je zachytit a popsat vznik a vývoj makedonského národa v historické perspektivě posledních 150 let. Jeho formování v odlišných podmínkách Egejské, Pirinské a Vardarské Makedonie. Dále pak nastínit politickou a společenskou podmíněnost těchto procesů vedoucích k vytvoření svébytného národa.

V druhé části práce pak bylo mým cílem charakterizovat národnostní a náboženskou strukturu obyvatelstva Vardarské Makedonie v dynamice historického vývoje.

3. Metody zpracování

V první části bakalářské práce věnované etnogenezi makedonského národa byla použita kompilační metoda dostupných českých tištěných publikací věnovaných dějinám Makedonie. Z těchto materiálů jsem se pokusil vybrat a následně i interpretovat důležitá fakta, která významně ovlivnila utváření novodobých makedonských dějin.

V druhé části bakalářské práce věnované národnostní a náboženské struktuře republiky Makedonie jsem použil analýzu dat. Zcela zásadním dokumentem k této práci mi byla publikace Dr. Bogoljuba Kočoviče - Etnički i demografski razvoj u Jugoslaviji od 1921. do 1991. godine. Která mapuje nejen veškerá sčítání obyvatelstva v Jugoslávii mezi lety 1953 až 1991, ale pracuje i s přepočty dat z let 1921 a 1931 vzhledem k současnému administrativnímu uspořádání. Dalším významným zdrojem, o který jsem se mohl opřít, byly internetové stránky Makedonského statistického úřadu, ze kterých jsem čerpal data z posledního makedonského censu v roce 2002.

Následně jsem se zaměřil na komparaci získaných dat a ve stručnosti jsem se pokusil vysvětlit vztahy mezi Makedonci a ostatními etnickými skupinami na území republiky Makedonie.

Jako další zdroje informací kromě výše zmíněných jsem použil zahraniční publikace mapující dění na Balkáně a samozřejmě internetové zdroje.

4. Etnogeneze makedonského národa

4.1 Nástin situace na území širší Makedonie před rokem 1878

Samotné území Makedonie, v současnosti včleněné do čtyř států, má bohatou historii sahající až k antickým tradicím. Samotné historické území Makedonie by se dalo vymezit jako oblast na sever od Thesálie a na západ od Thrákie. (*Rychlík, 2003*) Etnický původ antických Makedonců, kteří tuto oblast obývali, se nedá zcela jistě určit. Oblast byla osídlena řeckými kmeny, které se mísily s Ilyry a Thráky. Antické Makedonce, kteří až na výjimky přijali jazyk i kulturu Řecka, sice můžeme pokládat za Řeky, nebo alespoň za národ jim velmi blízký, ale jistě odchylky si uvědomovali již antičtí autoři. (*Rychlík, 2003*) Zde je nutné si uvědomit, že antičtí Makedonci nemají po národnosti stránce nic společného s obyvateli současné Makedonie.

Po ztrátě vlivu Řecka v Makedonii a rozpadu říše se oblast dostala pod vliv říše Římské. Po její vnitřní krizi a následném rozvrácení, respektive rozdělení, se území Makedonie dostalo pod správu Byzance. Východořímské říši ale hrozilo stálé nebezpečí ze severu, kterému nebyla schopna čelit. Makedonie se tak stala jakýmsi předmostím, které bylo neustále pustošeno, a ve kterém docházelo k obrovským hospodářským ztrátám. V tomto období došlo k likvidaci antických Makedonců, které postupně nahradily slovanské kmeny.

Slovanské obyvatelstvo se v Makedonii začalo usazovat mezi 6. až 7. stoletím našeho letopočtu. Střídavě podléhalo vlivu Bulharské a Byzantské říše. Až koncem 14. století ovládli Makedonii Turci, kteří ji spravovali až do roku 1913.

Kulturní a politické změny vedoucí k vytvoření makedonského národa se dají datovat do poslední čtvrtiny 19. století, tedy období úpadku Osmanské říše, „velké východní hry“ evropských mocností a stále sílící myšlenky osvobození slovanského obyvatelstva z tureckého područí.

4.2 Období první (1878–1913)

4.2.1 Sanstefanský mír

Období mezi léty 1878 až 1913 se dá charakterizovat silícími tendencemi balkánských národů vymezit se vůči v té době již velmi křehké a politicky nestabilní Osmanské říši, která již připomínala pouze stín své slavné historie. Do této skupiny patří také nově se formující národ makedonský nebo přesněji slovanské obyvatelstvo Makedonie.

Tyto snahy porobených balkánských etnik po samostatnosti vedou k první výraznější eskalaci mezi křesťany v Hercegovině, konflikt se ale projevuje i v některých částech Bosny. Povstání vypuká roku 1875 a strhává s sebou další sled událostí, který vrcholí 1878 v San Stefanu (Turecko) podepsáním mírové smlouvy. Bosenské události, ve kterých se výrazně angažovali Srbové, toužící se vymanit z turecké nadvlády a následně i připojit Bosnu k Srbsku, podněcují protiturecké povstání v Bulharsku a *de facto* iniciují tzv. „východní krizi“. Do konfliktu se postupně vměšuje ještě Černá Hora, která se připojuje k protitureckému povstání. Konflikt se ale již od počátku nevyvíjel dle představ povstaleckých sil, Turci brzy přešli do protiofenzivy. Do konfliktu se vmísilo Rusko, které chtělo zabránit rozpínavosti Osmanské říše na Balkáně a požadovalo uznání nově vznikajících státních útvarů. Válka skončila vítězstvím ruských vojsk a porážkou Vysoké porty. Toto chování jasně dokumentuje strategické postavení Balkánu jako sváru mocností, které sebemenší záchvěv změn okamžitě zmrazily, aby uchovaly neměnné *status quo* a dále prezentuje neschopnost Osmanské říše reagovat na „diktát“ mocností. (Rychlík, 2003)

Dne 19. února 1878 byla podepsána dohoda, která vešla do dějin jako tzv. „sanstefanský mír“. Tato dohoda deklarovala vznik autonomního, ve své podstatě však na Turecku zcela nezávislého, Bulharského knížectví, ke kterému měla připadnout celá Makedonie, vyjma Soluně a poloostrova Chalkidiki. Dohoda dále garantovala plnou nezávislost Rumunska, Černé Hory a Srbska. Toto jednání a silný vliv Ruska na Balkáně nenechával klidné další mocnosti. Vyjednané podmínky ze San Stefanu byly nejpříznivěji přijaty v Bulharsku, ale i probulharsky smýšlející obyvatelstvo Makedonie kvitovalo připojení Makedonie k Bulharskému knížectví.

Naopak Řecko v tuto chvíli ztratilo celou oblast Egejské Makedonie na úkor Bulharska. Iniciativa mocností, především pak Rakouska – Uherska a Anglie, svolala roku 1878 kongres, který měl revidovat a přezkoumat výsledky sanstefanských jednání. (Rychlík, 2003)

4.2.2 Berlínský kongres

Dne 13. června 1878 byl v Berlíně zahájen Berlínský kongres, který zásadně změnil tvář Balkánu na dalších více než třicet let. Konference trvala přesně měsíc a zúčastnili se jí zástupci Anglie, Rakouska – Uherska, Německa a Ruska, dále potom Francie, Itálie, Řecka, Rumunska a Turecké říše. Revize byla následující: zcela byla odmítnuta myšlenka vytvoření „velkého“ Bulharska, tedy Makedonie byla vrácena Osmanské říši. Dále byla schválena okupace Bosny Rakouskem – Uherskem a potvrzeno uznání nových států, jmenovitě Černé Hory, Rumunska, Srbska a Bulharska.

Obyvatelstvo Makedonie, všech jejích tří částí, bylo ponecháno na dlouhou dobu pod muslimskou nadvládou, toto řešení sebou pochopitelně nese sílící národně-osvobozené a emancipační hnutí. Pouze v Egejské Makedonii bylo toto rozhodnutí přijato kladně, jelikož do budoucna dávalo jistou naději na připojení k Řecku. V tuto chvíli se Makedonie ocitá v *neuralgickém* bodě celého jižního Balkánu. Zanechána pod správou Vysoké porty, která ale již ztratila v oblasti reálný vliv a je jen otázkou času, kdy bude dokončen národně-osvobozený proces, a obklopena třemi státy, které si činí nároky na makedonské území. Jedná se o Srbsko, Bulharsko a Řecko. Nutno dodat, že v této chvíli, tedy po Berlínském kongresu neexistuje žádné makedonské národní povědomí. Situace v oblasti je velice nepřehledná, obyvatelstvo Makedonie se považuje buď za bulharské, řecké, albánské, turecké nebo srbské. Vývoj po Berlíně se dá charakterizovat snahou Srbska, Bulharska a Řecka dosáhnout rozhodujícího vlivu v Makedonii. Dělo se tak především prostřednictvím osvětové a vzdělávací oblasti.

Nespokojenost s výsledkem Berlínského kongresu a s navrácením Makedonie do sféry vlivu Vysoké porty se nejvíce projevila v oblasti příhraničí Makedonie a Bulharska. Vrcholila tzv. „Kresnensko-Razložským povstáním“, které skončilo neúspěchem, především díky tomu, že

příliš spoléhalo na pomoc z Ruska. Rusko si ale nemohlo dovolit další rozpory s ostatními mocnostmi a tudíž bylo celé povstání odsouzeno k nezdaru. Veškeré jednotky byly rozpuštěny v květnu 1879 tedy pouze osm měsíců po začátku povstání, většina oddílů se zachránila útekem do Bulharska, ve kterém dala vzniknout početné makedonské emigraci. Turecká správa Makedonie byla tvořena třemi vilájety: Soluňským, Manastirským (Bitolským) a Kosovským. Tyto vilájety se ještě dále dělily na sandžaky.

Na národnostně neuvědomělé obyvatelstvo Makedonie si činilo nárok několik sousedních zemí, vždy jako možnost rozšíření území a sféry vlivu. V případě Srbska to byla možnost získání přístupu k Egejskému moři, Bulharsko si činilo nároky na Makedonii z historických pohnutek, jelikož Makedonie byla ve středověku součástí bulharských států a *de facto* je možné říci, že obyvatelstvo Makedonie má jazykově a kulturně k Bulharům nejbližší. Řecko se odvolává na historii, ve které považuje Makedonii za svoje historické území a dodnes nikdy neuznala název Makedonie, protože ho považuje za svoji historickou provincii. Po vyhlášení samostatné Makedonie v roce 1991 se užívá v mezinárodních organizacích výraz FYROM (Former Yugoslav republic of Macedonia), zejména kvůli nesouhlasu Řecka s termínem republika Makedonie. Srbové a Bulhaři považovali slovanské obyvatelstvo automaticky za Srby respektive Bulhary. Řekové uvažovali slovanské obyvatelstvo Makedonie za „slovanofonní Helény“. Docházelo také ke zpolitizování výsledků sčítání obyvatelstva, které bylo přizpůsobeno zájmům té které skupiny, proto z těchto výsledků nelze povětšinou vycházet.

Nejpravděpodobnější a relativně nejpřesnější odhad struktury obyvatelstva tří tureckých vilájetů je německý odhad z roku 1905, který hovoří o jasné dominanci makedonských Slovanů. Z celkového počtu obyvatel 2 850 000, bylo makedonských Slovanů cca 2 000 000, zbytek připadal na Turky (250 000), Řeky (200 000) a Albánce (300 000). (*Kouba, 2003*) Tyto výsledky mohou sloužit pouze jako jakési vodítko k lepší představě o struktuře obyvatelstva, nedá se však považovat za bernou minci, jelikož drtivá část především venkovského obyvatelstva nedisponovala žádným národnostním vědomím. Další slabinou výsledků sčítání je i vágní pojem makedonský Slovan, který může být interpretován mnoha způsoby. Roztržky o „zisk“ Makedonců se vedl především na poli filologickém a kulturně-vzdělávacím skrze rozhodující vliv církve.

Původní makedonská ortodoxní církev, která má v současnosti rozhodující vliv, byla založena roku 1776 v Ochridu, byla ale následně zrušena Řeckým patriarchátem. Na území Makedonie se tak prolínaly vlivy tří církví reprezentující ambice Srbska, Řecka a Bulharska, tedy bulharský exarchát, řecký patriarchát a srbská ortodoxní církev. Od této chvíle se dá mluvit o grecizaci v Egejské Makedonii a bulharizaci v Makedonii Pirinské. Nutno ale zmínit, že Turecko i přes veškerý svůj „*velmocenský*“ šovinismus nikdy neodepíralo právo všem národům na jeho území na vlastní náboženské sebeurčení. *Osmanská říše byla jednou ze dvou evropských zemí, kde vládne naprostá náboženská svoboda.* (Kouba, 2003, Boskovice). Druhou takovou zemí bylo Polsko do svého třetího dělení v roce 1795.

4.2.3 Jazyk a jeho vliv na formování moderního makedonského národa

Jistá jazyková odlišnost Makedonců byla jedním ze zásadních klíčů k vymezení makedonského národa. Původně byla makedonská nářečí chápána jako jazykový přechod mezi bulharštinou a srbštinou, či jako jeden z bulharských dialektů. Z filologického hlediska má makedonština daleko blíže k bulharštině než k srbštině. Prvním kdo upozornil na odlišnost makedonských nářečí byl ruský slavista V.I. Grigorovič (čtyřicátá léta 19. století), tyto postřehy a podobné názory mnohých filologů a etnografů postupně vedly k určitému vymezení makedonštiny jako zcela výjimečného jazyka. Jako další významné slavisty a cestovatele objevující jihoslovanský Balkán jmenujme alespoň Rajko Žinzifova, Lubora Niederleho a Gustava Weiganda. (Dorovský, 1995)

Všichni tito filologové si všímali jistých jazykových diferencí mezi obyvatelstvem „Makedonie“ a obyvatelstvem srbským, bulharským nebo řeckým. Promakedonští studenti zahraničních univerzit si velice dobře uvědomovali, že svébytný jazyk je zásadní platforma pro vznik nového národa.

V zahraničí vznikaly studentské spolky požadující urychlenou kodifikaci jazyka. Nejznámějším z těchto spolků byl spolek Vardar, založený v Petrohradě roku 1902, který se transformoval do spolku sv. Klimenta (1902–1905). Ústřední postavou tohoto spolku byl Krste Petkov Misirkov autor zásadního díla makedonské filologie „O makedonských záležitostech“

(1903), ve kterém formuloval podstatu národa jako vztahu ke svému jazyku a určil koncepci, kterou by se mělo ubírat vytváření makedonského jazyka. (Dorovský, 1995)

Tedy vymezit centrální oblast makedonských nářečí jako hlavní zdroj nově vznikající makedonštiny. Jednalo se o oblasti kolem Bitoly a Ochridu, toto nářečí bylo relativně bez cizích vlivů, pak tedy především srbismů a bulharismů. Jednalo se o hledání nářečí, co nejméně podobné srbštině i bulharštině. „Centrální makedonské nářečí bude pro mne od nynějška makedonským spisovným jazykem,“ (Dorovský, 1995) napsal K. Misirkov v úvodu své knihy „O makedonských záležitostech“. Tyto události můžeme považovat za základy moderní makedonštiny. Je ale nutno si uvědomit, že vznik zcela nového jazyka požaduje dlouhý časový interval. Od raných pokusů ospravedlňování a vymezování makedonských nářečí a skutečné kodifikaci a ustálení spisovného jazyka uplynuly desetiletí. Současná abeceda byla přijata 3. května 1945, pravopis 7. června 1946 a gramatika dokonce až roku 1952. (Poulton, 2000)

4.2.4 Vznik makedonských revolučních organizací, především pak VMRO

Radikální spolky nespokojené se situací v Makedonii se začínají formovat počátkem 20. století především mezi studenty a mladou inteligencí. Většinou se jedná o zastánce odtržení Makedonie od Turecké říše, rekrutující se hlavně ze studentů bulharských gymnázií v Soluni a Sofii. Zde se formuje ideologická platforma těchto hnutí. Stěžejní organizací je pak VMORO (Vnitřní makedonsko-odrinská revoluční organizace, od roku 1886 pouze VMRO), založená někdy na podzim roku 1883 v Soluni. Tato organizace se společně vymezovala pouze protiturecky, jinak v ní koexistovaly proudy nacionalistické, socialistické i anarchistické. Neexistovala koncepce cílů VMRO, původně se uvažovalo o prostém sloučení Makedonie a Bulharska, jiní považovali za cíl ustavit Makedonii v širším svazku balkánských států.

Stoupenci VMRO byli z počátku v podstatě partyzánskými bojovníky, soustřeďující se na záškodnickou činnost, později přecházeli k teroristickým útokům. Po roce 1887, kdy se mocnosti dohodly na zachování *statu quo* v Makedonii se hlavním cílem VMRO stalo sjednotit veškeré protiturecky smýšlející obyvatelstvo, a to bez rozdílu národnosti a náboženského vyznání, následně pak požadovat autonomii. (Rychlík, 2003)

Další radikální skupinou pak byla probulharsky smýšlející Vnitřní makedonský výbor (VMK), který se zaměřoval na bulharské obyvatelstvo v oblasti Pirinské Makedonie. Mezi VMK a VMRO docházelo k občasné spolupráci, ale spíše se jednalo o diametrálně odlišné organizace, které si více škodily, než kooperovaly. VMRO často kritizovala výpady čet z Bulharska, které spíše škodily obyvatelstvu a považovala je za zbytečný risk, vzhledem k možnosti ostrého zásahu ze strany Osmanské říše. Srážky nabývaly na intenzitě mezi lety 1901 a 1902, jednalo se především o střety čet VMK a bojůvek VMRO s osmanskou armádou a příslušníky turecké domobrany (bašibozuky). Konflikty a neutuchající střety dávaly tušit větší povstání proti vládě v Cařihradu.

4.2.5 Ilindenské povstání

Historickým mezníkem vedoucím k národnostní emancipaci bylo povstání z léta roku 1903, které vypuklo na svátek svatého Jiljí (makedonsky Ilin den). Povstání, které bylo prvním masovým vystoupením makedonských Slovanů v historii vzbudilo velký zájem o makedonskou otázku po celé Evropě. Turky však bylo tvrdě potlačeno. Proti 26 000 povstalců stálo 350 000 dobře vycvičených vojáků turecké armády a domobrany.

Centrem odboje se stal Bitolský vilajét, povstalci dokázali dobýt i několik měst, v nejvýznamnějším z nich – Kruševu vyhlásili i tzv. „Kruševskou republiku,“ která však byla zničena Turky za pouhých deset dní. I tak lze ovšem toto území s trochou nadsázky považovat za historicky první novodobou nezávislou makedonskou republiku (odkazuje se na ni i současná makedonská ústava). Tvrdé rány, které povstalci utrpěli do jisté míry na několik let naprosto paralyzovaly jakýkoli odpor vůči osmanské nadvládě. Zabito bylo tisíc povstalců a 4 700 obyvatel, vypáleno či zničeno bylo 12 000 domů a o střechu nad hlavou přišlo více než 70 000 lidí. (*Dimo Chadžidimov in Dorovský, 2003*)

Neúspěch Ilindenského povstání lze vidět ve dvou rovinách. První byla politická neochota Bulharska angažovat se v konfliktu, bylo však do této pozice tlačeno Ruskem. Za druhé, to byla neschopnost probulharské VMRO přesvědčit ostatní etnické skupiny k participaci na povstání. Turci, Torbeši (islamizovaní Slované) ani Albánci se nechtěli angažovat v konfliktu

proti muslimům. Řekové a Srbové se k povstání taktéž nepřipojili, protože se v případě úspěchu povstání obávali připojení Makedonie k Bulharsku. Výsledek byl tak zpečetěn ještě dříve, než padly první výstřely. Bojovníci VMRO a VMK stáli proti několikanásobné přesile osmanské armády a domobrany.

Snahy „ilindenců“, ale nakonec nevyzněly zcela hluše, dění v Makedonii vyvolalo znepokojení i mezi velmocemi, především pak v Rusku a Rakousku. Tyto velmoci poté adresovaly Portě požadavky na usměrnění a jistou regulaci dění v Makedonii, známou jako tzv. „dohodu z Müzstegu“. Která měla vylepšit neutěšenou situaci křesťanů na území tureckých vilájetů. (Rychlík, 2003) Řešení stávající krize, ale zůstalo spíše na papíře a po částečném zlepšení se vše navracelo do starých kolejí. Slovanské obyvatelstvo stále přežívalo na hranici chudoby zabředlé do slepého kruhu polofeudálních vztahů. Těžké sociální poměry a rozbití ústřední odbojové organizace (VMRO) tak nedávaly příliš nadějně vyhlídky.

4.2.6 Mladoturecká revoluce

Jistá naděje svitla slovanskému obyvatelstvu v roce 1908. Mladoturecké povstání, jehož stěžejní ideou bylo potírání národnostní diferenciace na území Turecké říše bylo velice lákavé pro všechny obyvatele makedonských vilájetů. Tato problematika se projevovala především na makedonských územích, které byly vždy velice národnostně pestré. Z počátku se zdálo, že tyto ideje a určitá možnost politického sebevyjádření se uskuteční. Došlo k obnově VMRO a jedna z jeho politických frakcí dokonce vystoupila jako skutečná politická strana, která hájila zájmy „Makedonců“ v cařihradském parlamentu. Jednalo se o Národní federativní stranu v jejímž čele stál Jane Sandinski (spolu s Goce Delčevem nejvýznamnější předválečný představitel VMRO).

Mladoturci sice provedli jisté agrární a mechanizační reformy, ale navzdory snaze o upevnění říše zevnitř oslabili říši navenek. Především se jednalo o rozpory s konzervativními silami, které se snažily obnovit absolutistickou monarchii Abdula Hamida II.. Těchto rozporů uvnitř Turecké říše využilo jak Bulharsko, které se vymanilo z formální závislosti na Portě, tak Rakouské mocnářství, které anektovalo Bosnu a Hercegovinu v roce 1908. Po roce 1909, kdy byly snahy o znovunastolení absolutistické monarchie definitivně poraženy došlo i k obratu

mladoturecké politiky vůči ostatním národům. Myšlenky osmanismu nebo panislámství byly velice rychle nahrazeny panturkismem, který bezesporu reprezentoval jistý mocenský šovinismus. Snem těchto sil bylo „*sjednocení všech Turků od Bosporu po Altaj*“ (Dorovský 1995) v jednom státě.

Mladoturci se snažili posilovat pouze turecké nacionální povědomí, nikoliv však sjednocení na bázi islámu. Diskriminace se pochopitelně nejvíce projevovala v zákazu užívání mateřského jazyka ve školství a při církevních záležitostech. Tento postoj rychle vedl k nevraživosti netureckých národností a předznamenal pád turecké nadvlády, tehdy již „*těžce nemocného muže na Bosporu*“ (Dorovský 1995), ve svých evropských državách.

4.2.7 Balkánské války

Definitivní „skládání účtů“ vystavila Portě tzv. „První balkánská válka“. Šlo o vůbec první společné vystoupení „křesťanské opozice“ vůči Turkům. Jednalo se o spojenecký pakt tzv. „Balkánský svaz“. Balkánský svaz byl tvořen Černou Horou, Bulharskem, Srbskem a Řeckem.

Dne 17. září zaslali balkánští spojenci turecké vládě ultimátum požadující nápravu poměrů na Balkáně. Balkánský svaz ale ani nepočítal s jejich akceptováním v této chvíli disponoval vojenskou převahou a byl připraven k otevřenému střetu. Bulharsko mobilizovalo 592 000 mužů, z tohoto počtu bylo 366 000 přímo určeno pro přímé bojové akce. V té chvíli bylo Bulharsko možná nejmilitarizovanějším státem moderních evropských dějin, co se týče počtu lidí zapojených do válečného průmyslu v poměru k počtu obyvatel. (Glenny, 2003) Srbsko povolalo 155 000 mužů, Řecko 100 000 a Černá Hora 30 000. Turecko mělo k boji 420 000 vojáků. Početní rozdíl tak nebyl příliš markantní, ale morálka mezi vojsky Balkánského svazu dalece převyšovala vojenskou morálku mezi tureckými vojáky. V mnoha balkánských zemích byla válka přijata celospolečenským nadšením. Balkánští spojenci mohli okamžitě k boji postavit 630 000 mužů.

Osmanská říše, která se v tomto období nacházela v rozkladu a evropský tisk už hovořil pouze o skomírající říši. Byla navíc oslabena dalšími událostmi, které notně snížily prestiž a sílu

Turecka. Především to byl konflikt s Itálií o Tripolisko a Dodekaneské ostrovy, který plně demonstroval slabost Vysoké porty. Navíc roku 1911 vypověděli Turecku poslušnost islamizovaní Albánci, do té doby strategický partner a spojenec na evropském kontinentě. Tyto faktory spolu s nástupem premiérů, kteří prosazovali koaliční přístup balkánských států k problematice Turecké hegemonie v oblasti jižního Balkánu, v Řecku to byl Elefterios Venizelos, v Bulharsku pak Ivan Gešov, zapříčinily rychlou mobilizaci a následnou akci proti Osmanům. (*Rychlík 2003*)

4.2.8 První balkánská válka

První balkánská válka vypukla 25. září 1912, kdy na Turecko zaútočila Černá Hora. O týden později se přidali ostatní členové Balkánského svazu, tedy Srbsko, Bulharsko a Řecko. Boje se již od samého počátku vyvíjeli příznivěji pro koaliční vojska. Bojovalo se na dvou frontách – makedonské a thrácké.

Thrácká fronta, bránící přístup do Cařihradu, byla klíčovou k porážce Turecka, proto zde byly koncentrovány největší síly Osmanské říše. Proti nim útočila Bulharská armáda. Srbská vojska byla rozdělena na dvě části. První, spojená s Černohorci, útočila na Kosovo jako klíč k přístupu k Jaderskému moři. Druhá měla za cíl ovládnout oblast dnešní Vardarské Makedonie. To se nakonec podařilo a po drtivých vítězstvích u Kumanova a Manastiru (dnešní Bitola) se podařilo ovládnout celou západní a střední Makedonii. Ve východní Makedonii se nejvíce angažovalo Bulharsko, 7. rilská divize pronikla údolím Strumy na jih a obsadila oblast od pohoří Pirin na západ, hranicí mezi Srby a Bulhary se tak stala řeka Vardar.

Na první pohled se může zdát, že spolupráce spojenců sledovala jen jediný záměr, a tím byl boj proti Turkům, ale již během první Balkánské války bylo patrné, že dalším impulsem k boji bylo rozšiřování vlastního území na úkor Porty. Jako příklad může posloužit „Závod o Soluň.“ Po porážce u Kumanova bylo jasné že v makedonské oblasti nemá Turecko už téměř žádný vliv. Toho okamžitě využila Řecká vojska k „zběsilému“ postupu na Soluň, ke které se již blížila 7. rilská armáda. Řekové obsadili město dřív a to bez boje. Je velice pravděpodobné, že si tímto strategickým přesunem zajistili klíč k Egejské Makedonii. Vzhledem k tomu jaké

úsilí vyvinulo Řecko v porovnání s Bulharskem a jaké zisky si po válce rozdělily je zřejmé, kdo vytěžil nejvíce. (Glenny, 2003) Vysoká Porta už ale v tuto chvíli byla v troskách, další ranou bylo Bulharské dobytí Drinopole.

Do bojů na území Makedonie se aktivně zapojily i čtyři VMRO, hlavně pak v oblasti východní Makedonie, kde na mnoha místech osvobodily města a vesnice ještě před příchodem bulharských vojsk. Turecko kapitulovalo a z někdejšího evropského panství zůstala jen malá část okolo Cařihradu. (Rychlík, 2003)

Mírová konference se konala 5. května 1913 v Londýně. Mocnosti byly překvapeny výsledkem války, neboť většina z nich požadovala zachování *statu quo* na Balkáně. Především Itálie a Rakousko-Uhersko bylo znepokojeno možností vzniku „Velkého Srbska“, které by po dobytí Albánie mělo přístup k Jaderskému moři, proto okamžitě přišli s návrhem samostatné Albánie. Díky promptní rakouské diplomacii byla tak 28. listopadu vyhlášena samostatná Albánie.

Výsledky první balkánské války nezbudily vlny nevole jen mezi mocnostmi, ale i mezi samotnými aktéry na straně Balkánského svazu. Jednalo se zejména o konflikt mezi Srbskem a Bulharskem. Srbsko obsadilo téměř celou Vardarskou Makedonii, s tím však nesouhlasilo Bulharsko, které si na tuto oblast také činilo nárok. Ostatně to bylo i součástí srbsko-bulharské dohody, která vytyčila budoucí hranice po odstranění turecké moci v regionu. Srbsko ale chápalo územní zisky v Makedonii jako kompenzaci za odepření přístupu k moři vznikem samostatného albánského státu. Staré smlouvy přestali platit. Řecko a Srbsko požadovaly rozdělení území podle toho, kde se dané armády zastavily. Pro Bulharsko pochopitelně nevýhodná situace, jelikož většinu svých sil soustředilo na východ a nemohlo se plně zapojit do zabírání „sporných“ území, tedy především Makedonie. Negativní postoj Srbska a Řecka k požadavkům Bulharska vedl zcela logicky k podepsání tajného paktu, vojenského spolku namířenému proti Bulharsku.

4.2.9 Druhá balkánská válka

Druhá balkánská válka vypukla 16. června útokem bulharských vojsk na srbské a řecké pozice se snahou přinutit nepřítele k vydání těchto oblastí. Bulharsko sice disponovalo největší armádou o síle asi 200 000 mužů (*Dorovský 1995*), ale proti převaze nemělo velkou šanci na úspěch. K Srbsku a Řecku se připojila Černá Hora, později i Rumunsko a dřívější nepřítel Turecko. Faktorů, které ovlivnily neúspěch Bulharska je více. Špatná morálka vojáků, někteří odmítali bojovat, výjimkou nebyly ani lokální vzpoury, dílem pak nečekaný vpád Rumunska a do neposlední řady i neochota pomoci od Rakouska-Uherska, Německa nebo odbojových čet VMRO, na které Bulhaři hodně spoléhali. Bulharsko bylo nuceno žádat o příměří.

Balkánské války si vyžádaly také velké množství obětí, jen mezi Turky bylo 50 tisíc zabito, 100 000 zraněno, 75 000 zemřelo v důsledku nemocí a zajato bylo dalších 115 000 vojáků. Největší ztráty mezi dalšími účastníky balkánských válek zaznamenalo Bulharsko, ztratilo 66 000 mužů. (*Erickson, 2003*) Definitivní tečku za balkánskými válkami tak udělal tzv. „Bukurešťský mír“, podepsaný 28. 7. 1913 v Bukurešti.

Rok 1913 je zcela zásadní událostí novodobých makedonských dějin. Do nynějška koexistovalo makedonské obyvatelstvo v říši ve které platila náboženská tolerance a úřadům bylo *de facto* zcela jedno ke které národnostní či náboženské skupině se ten který jedinec hlásí, pomineme-li vyšší daňové zatížení nemuslimských náboženství. Bukurešťským mírem se oblast historické Makedonie dělí mezi čtyři státy, které sami sebe definují jak státy národní. Tedy úloha národnostní potažmo náboženská hraje zásadní úlohu. Řecko získává 51 % Makedonie, jedná se o celou Egejskou Makedonii s centrem v Soluňi. Srbsko dostává Vardarskou část, která tvořila 39 % historické Makedonie. Pirinskou část, mezi pohořím Pirin a údolím řeky Strumy, která tvoří 9 % Makedonie připadá Bulharsku a necelé 1 % získala Albánie.

Nespokojenost se neprojevuje v Pirinské Makedonii ani v oblasti zabrané Albánií, jelikož obyvatelstvo v oblasti připadlé Albánií je muslimské a tvoří ho zejména Albánci. V Pirinské Makedonii je situace obdobná, uvědomělé obyvatelstvo připojení kvituje, jelikož má tradičně silné vazby na Bulharsko a neuvědomělé obyvatelstvo se proti připojení nebouří. Do Pirinské Makedonie se také stěhuje mnoho vzdělaných Slovanů žijících ve Vardarské

Makedonii považujících se za Bulhary. Ve všech oblastech ať srbských, bulharských nebo řeckých je dosazena místní administrativa a dochází k asimilaci obyvatelstva, nedobrovolné srbizaci a grecizaci, více či méně dobrovolné bulharizaci. Srbové považovali pravoslavné obyvatele Vardarské Makedonie za Srby, stejně jako Řekové považovali pravoslavné Slované za slavofonní Řeky na území Egejské Makedonie. Vlastní akty odporu byly nejcitelnější ve Vardarské Makedonii.

Etnická skladba byla podobná té dnešní. Albánci přirozeně inklinovali k nově vytvořené Albánii žádající připojení. Na druhou stranu národnostně uvědomělé slovanské obyvatelstvo Vardarské Makedonie tíhlo spíše k Bulharsku. Srbské represe v oblasti nebyly tak silné, aby zabránily povstání v Ochridu a Tišenu a to jen necelý měsíc po podepsání Bukurešťského míru. Do konfliktu se silně angažovala i VMRO, jejíž vůdci povstání i vedli.

Nejreprezivněji si v osvojování nových území vedli Řekové. Veškeré snahy o jakýkoliv odpor byly likvidovány již v zárodku. Obyvatelstvo bylo dokonce pomocí paravojenských jednotek vyháněno a nahrazováno etnickými Řeky. Cíl byl jasný, změnit etnickou skladbu obyvatelstva a předejít tak dalším možným problémům. Tyto represálie se neodehrávaly pouze v rovině asimilace a vyhánění, ale i v rovině kulturní a osvětové.

S okamžitou platností byly v egejské a vardarské Makedonii zrušeny veškeré bulharské spolky, knihovny, školy a instituce. Byla zakázána bulharská pravoslavná církev a nahrazena srbskou respektive řeckou pravoslavnou církví. Docházelo k helenizaci respektive srbizaci bulharských koncovek příjmení a to zejména signifikantních koncovek –ov a –ev. (*Dorovský, 1995*)

4.3 Období druhé (1914–1944)

4.3.1 První světová válka

První světová válka byla zahájena 28. července 1914 rakousko-uherským přepadením Srbska. Bylo zřejmé, že konflikt, který začal na Balkáně postupem času bude do hry vtahovat i další balkánské země. Srbsko se velice dobře bránilo s pomocí Ruska, jehož vystoupení na straně Srbska uvedlo do pohybu systém vzájemných smluv, které přinutily do války vstoupit i ostatní dohodové mocnosti, tedy Francii a Anglii. Na druhé straně po boku Rakouska-Uherska bojovalo především Německo a Osmanská říše. Oblast Vardarské Makedonie byla využívána Srby jako zásobovací oblast, problematické však bylo povolávání branců. Srbskému velení bylo jasné, že nemohou spoléhat na tyto rekruty. Navíc se k životu probudila VMRO a zintenzivnila záškodnické akce, hlavně na železnicích a přepadáváním nepočetných srbských posádek. Postavení Srbska a odbojových organizací ve Vardarské Makedonii je jednoznačné, Srbsko stojí na straně Dohody a VMRO se snaží využít momentálního oslabení Srbska k posílení vlivu.

Problematická situace nastává v případě Bulharska a Řecka. Bulharsko nakonec do války vstoupilo a to 14. října 1915 na straně Trojspolku. Lákavá nabídka zisku celé Vardarské Makedonie v případě porážky Srbska a proněmecky smýšlející car Ferdinand byly klíčovým impulsem ke vstupu Bulharska do světové války. Bulharská vojska měla vpadnout do zad ustupujícím Srbům a zlomit jejich odpor. Bulhaři ale sledovali zcela jiný zájem a to obsadit Vardarskou Makedonii. Do těchto bojů koncentrovali značné úsilí bylo mobilizováno 530 000 mužů, z utečenců z Makedonie byla vytvořena 11. makedonská divize a k těmto silám se ještě připojily čtyři VMRO a domobrana. Během války bylo mobilizováno 878 538 mužů a to nepočítaje jednotky VMRO, domobranu nebo dobrovolníky. (*Rychlík, 2003*) Nevídané úsilí vynaložilo Bulharsko k zisku této části Makedonie, to svědčí o hořkosti se kterou neslo územní ztráty, ke kterým bylo přinuceno druhou balkánskou válkou. Bylo jasné, že Srbsko není schopno takové přesile čelit na počátku války mělo k dispozici „pouze“ 400 000 mužů, ke kterým se přidalo 45 000 vojáků Černé Hory. (*Pelikán, 2005*) Bulharská armáda za podpory Německa a

Rakouska postupoval celou Vardarskou Makedonií až 5. prosince obsadila Bitolu a fakticky ovládla celou srbskou Makedonii.

Na tyto události musely reagovat dohodové mocnosti. Britsko-francouzské síly se vylodily v Soluni, odkud otevřely novou frontu tzv. „soluňskou“, tím *de facto* zatáhli do války Řecko, které bylo ještě do roku 1916 *de iure* neutrální. Tato ofenzíva, ale Dohodě nijak nepomohla, spíše na sebe jen vážala část Bulharských sil. Roku 1916 se soluňská fronta stabilizovala s mírnou převahou Bulharska. Tento nehybný stav vyhovoval i Německu, protože poutal část dohodových vojsk mimo západní frontu. Bulharsko ovládalo Vardarskou Makedonii až do roku 1918 a nebyl to první ani poslední pokus v dějinách připojit toto území k Bulharsku. Na obsazeném území vznikla mezi lety 1915–1918 bulharská správa, rušeny byly srbské školy. Dá se tedy říci, že Bulhaři prováděli stejnou politiku jako Srbové od roku 1913 s tím rozdílem, že většina obyvatelstva vítala Bulhary jako osvoboditele.

Situace v Egejské Makedonii byla velice specifická. Dá se říci, že separatistické, iredentistické nebo jakkoliv národněosvobozenecké tendence se zde nikdy neprojevovaly s takovou vervou jako ve vardarské části. Zásadní příčiny mohou být tři. Za prvé, na území Egejské Makedonii se nikdy neobjevila organizace tak silná a respektovaná jako VMRO. Za druhé, na Egejskou Makedonii nikdy nebyly upnuty síly Bulharska s takovou silou a vypětím a za třetí, represálie a vysídlování mezi lety 1913 – 1914 byly natolik silné, že eliminovaly jakoukoliv snahu o změnu poměrů. Řecko mezi lety 1916 až 1918, tedy v posledních letech války nejednotné, poskytovalo Dohodě Soluň a tím i možnost zásobování vojsk na soluňské frontě.

Počátkem roku 1918 prolomily spojenecké síly soluňskou frontu a přinutily Bulharsko ke kapitulaci. Příměří bylo podepsáno v Soluni 29. září 1918. Srbsku a Řecku bylo okamžitě vráceno území které vlastnily před válkou. O osudu Makedonie rozhodovala mírová smlouva z Neully-sur-Seine z roku 1919, která přiřkla část Pirinské Makedonie Srbsku, respektive nově vzniklému Království SHS, zbytek byl ponechán Bulharsku, Egejská Makedonie pak byla svěřena do správy dohodových mocností a roku 1920 předána Řecku. Toto předání o tři roky později potvrdila konference v Lausanne. (*Rychlík, 2003*)

4.3.2 Meziválečné Makedonie

Důsledkem první světové války bylo nevratné rozdělení a především potvrzení tohoto stavu. Historická Makedonie jako celek přestala existovat. Byla definitivně rozčleněna na tři oblasti - egejskou, vardarskou a pirinskou. Od této chvíle je zcela nutné rozlišovat tyto oblasti, jelikož jakýkoliv společný vývoj nemohl existovat.

Pirinská Makedonie

Pirinská Makedonie je asi nejspecifičtější oblastí, obyvatelstvo velice rychle asimilovalo s bulharskou většinou. Po celá dvacátá léta zde bylo aktivní hnutí VMRO, které zakládalo na území Pirinské Makedonie základny z nichž napadalo bulharské jednotky, ale jednalo se spíše o sporadické útoky, postupem času však vliv vzrůstal. Bulharsko nemělo ve dvacátých letech sílu vyrovnat se s četami VMRO jinak než tichou tolerancí nebo spoluprací. Specializací VMRO v případě Bulharska byly politické atentáty a teroristické akce, dále byly čety využívány k potlačování povstání jakým bylo například komunistické povstání z roku 1923. Působnost a časté útoky VMRO na hranicích Srbska a Bulharska přiměly představitele těchto zemí k přijetí dohody o ochraně hranic a boji proti VMRO roku 1923. Postupem času si ale VMRO vybuodovala v Pirinské Makedonii pevné základny a získala v oblasti rozhodující vliv a to i politický.

Ve dvacátých letech byl cíl snažení jednoznačný, a to dosáhnout znovuoobnovení celistvosti Makedonie, a to jakkoliv přijatelnou formou – autonomií nebo včleněním všech makedonských oblastí do Bulharska nebo Království SHS. Bulharská vláda spíše balancovala mezi sliby a nemožností revizionistických požadavků vůči Srbsku a Řecku. Tato náklonnost byla logickým vyústěním slabosti režimů v Bulharsku po celá dvacátá léta, dá se tedy hovořit o podpoře Bulharska, kterou kritizovalo jak Srbsko, tak Řecko.

Negativním zlomem působnosti VMRO v Pirinské Makedonii je rozkol a oslabení organizace roku 1928, následně dochází k naprosté degradaci na teroristickou organizaci, která se snažila jakkoli spojit s kýmkoli, kdo měl zájem bojovat proti centrálním vládám, ať už v Bulharsku nebo Srbsku. Výjimkou nebylo ani terorizování obyvatelstva, stejně tak jako

vybírání všemožných poplatků od obyvatelstva. Definitivní rozmetání VMRO (na území Pirinské Makedonie) přišlo roku 1934, kdy v Bulharsku vyhrál volby klub „Zveno“, který hodlal zásadně vylepšit napjaté vztahy s Bělehradem. V cestě stála VMRO. Byla zničena, vedoucí představitelé byli pozatýkáni a na činnost organizace byl vydán zákaz. Zbytky hnutí působily v ilegalitě, podobná situace s VMRO byla i ve Vardarské Makedonii, kde byla podobně pronásledována, především po roce 1934, po atentátu na krále Alexandra I. v Marseille. (*Rychlík, 2003*)

Egejská Makedonie

Situace v této části Makedonie byla zcela odlišná od vývoje v Makedonii Pirinské nebo Vardarské. Řecko bylo relativně ušetřeno činností VMRO a jiných promakedonsky smýšlejících organizací. Rychlé střídání režimů činilo z Řecka velice nestabilní oblast, ale jedno měli všechny vlády společné a to velice silně represivní postoj ke slovanskému obyvatelstvu na území Egejské Makedonie (výjimku by mohla tvořit Komunistická strana Řecka, která ale ve svém vývoji prodělala několik nejasných období ve vztahu k menšinám). Na rozdíl od Bulharska a Srbska nebyla jako hlavní pilíř využívána asimilace, ale vyhánění (expulze). Velice často byly používány přesuny neřeckého obyvatelstva do jiných zemí. Jednalo se zejména o Bulhary přesunuté zpět do Bulharska, do října 1926 se jednalo o cca 80 000 osob. Největší demografické změny v oblasti přinesla řecko-turecká válka mezi lety 1920 až 1922. Následně Laussanské dohody nepřinesly jen opětovné uznání řeckých nároků na oblast Egejské Makedonie, ale i početně obrovskou výměnu obyvatelstva mezi Řeckem a Tureckem. Z Turecka se zpět do Řecka vrátilo více než 1 400 000 pravoslavných křesťanů opačným směrem se stěhovalo muslimské obyvatelstvo (vyjma bulharských Pomaků), jednalo se asi o 470 000 lidí. Tito lidé pak byli naprosto účelově nastěhováni do Egejské Makedonie, kde výrazně posílili řecký vliv. Naprostým extrémem, ale dobře vystihujícím politiku Řecka ve vztahu k menšinám, je vláda generála Metaxase z konce třicátých let. Došlo k zákazu používání místních slovanských jazyků, a to nejen na veřejnosti, ale i v soukromí, trestem byly nemalé pokuty. Asi 4 500 Slovano-Makedonců bylo deportováno na pusté ostrovy. (*Rychlík, 2003*) Tato silně nacionalistická tendence byla jakýmsi kopírováním Mussoliniho režimu v Itálii. Slovanské

obyvatelstvo tak stálo na prahu definitivní etnické likvidace a to nejen po stránce kulturní, ale i fyzické.

Vardarská Makedonie

Vardarská Makedonie je stěžejní oblastí vzniku makedonského národa a jeho pozdějšího mezinárodního uznání. Oblast Vardarské Makedonie byla včleněna do nově vzniklého Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (SHS), od roku 1929 nazývaného Jugoslávie. Slovanské obyvatelstvo Vardarské Makedonie nebylo ušetřeno srbizací, která sice doléhala na veškeré složky života, ale do jisté míry nebyla tak represivní jako nátlak na albánskou menšinu v Kosovu nebo v západní části Makedonie. Srbové pochopitelně považovali makedonskou menšinu za „jižní Srby“, stejně jako Bulhaři považovali obyvatelstvo Vardarské Makedonie za „západní Bulhary“, v Řecku pak makedonské Slovany nazývali „slavofonními Řeky.“ (Šesták, 1998) Torbeši (islamizované slovanské obyvatelstvo, *de facto* obdoba bulharských Pomaků) byli považováni za Srby islámského vyznání.

Oblast byla spojena s Kosovem, název Makedonie byl oficiálně zakázán. Byl používán název jižní Srbsko. Dokončena byla i likvidace nesrbských institucí, jakožto škol a církevních institucí.

Činnost VMRO se ve dvacátých letech zaměřovala na atentáty, jejichž cílem byli exponenti srbského režimu působících ve Vardarské Makedonii. Síla organizace postupně upadala, jak docházelo k blokaci a střežení bulharsko-jugoslávské hranice (čtyři VMRO pronikaly především z Pirinské Makedonii, ve které mohly do 30. let beztrápně působit). Po zákazu VMRO v Bulharsku roku 1934 a podepsání „Smlouvy o věčném přátelství“ mezi Jugoslávií a Bulharskem z roku 1937 činnost organizace byla na nějakou dobu silně omezena.

Království SHS nelze chápat pouze jako multietnický stát se zachováním práv menšin, i když všechny státy jihovýchodní Evropy podepsaly dohodu o právech menšin z roku 1919, tak v žádné těchto zemí nebyla tyto práva brána v potaz. To se týká Bulharska, Království SHS a neméně pak Řecka. Království SHS a tím více i Království Jugoslávie lze spíše chápat jako

„rozšířené Srbsko“ s vládnoucí srbskou dynastií v čele. (*Šesták, 1998*) Nelibost s tímto stavem neležela pouze v Makedonii, kde operovala VMRO, ale i Chorvatsku, kde působili *Ustašovci*, dále pak stojí za zmínku albánské a černoorské separatistické skupiny. Nekoordinovanost akcí a vlastní rozkoly však nedokázaly zlomit srbskou nadvládu.

V třicátých letech se začíná jistým způsobem měnit národnostní inklinace obyvatel Vardarské Makedonie. Jak již bylo poukázáno dříve slovanské osídlení Makedonie se více či méně považovalo za bulharské, pokud samozřejmě mělo nějaké národní povědomí. Nutno si uvědomit, že většina obyvatelstva žila v patriarchálních vesnicích separována od dění a určitých kulturních vlivů a i ve třicátých letech 20. století byla národnostně nevyhraněná.

Vliv Bulharska, tedy především kulturních institucí výrazně poklesl, bulharská inteligence buď emigrovala, nebo její činnost byla silně limitována. Mladá generace byla již vychována v srbském duchu, a proto její příklon k Bulharsku byl mizivý. K separaci od Bulharska paradoxně vedla činnost VMRO a uzavření hranic, které tuto krizi jen prohloubilo. V hermeticky uzavřeném prostoru mohl vzniknout „nový makedonský národ“, který díky jednoznačnému vymezení vůči Srbsku a nemožnosti kontaktu s Bulhary dosáhl vlastních specifik.

Jistě nutno dodat, že srbská perzekuce se více zabývala eliminací bulharského živlu nežli makedonského. Teorie makedonismu známá již od přelomu 19. a 20. století tak mohla v budoucnosti nabýt jasných rysů. Dalším impulsem k zrození makedonského národa byl rok 1934, kdy Komunistická internacionála uznala existenci makedonského národa. Tyto premisy se plně rozvinuly během druhé světové války a zejména po konstituci nového Jugoslávského soustátí v roce 1944.

4.3.3 Druhá světová válka

Oblast Makedonie se do otevřeného konfliktu dostává až rokem 1941, kdy je do války vtaženo Bulharsko a Království Jugoslávie. Těmto událostem předcházely jisté momenty, které výrazně ovlivnily další dění.

Prvním z nich by mohla být faktická anexe Albánie Itálií z roku 1939. Italové tímto krokem získali území, ze kterého mohli neustále ohrožovat a stupňovat napětí na Balkáně. Italové paradoxně nikdy neměli problémy s albánským odbojem, jelikož uměli velice dobře zahrát na „nacionalistickou strunu.“ Slib Velké Albánie, která měla vzniknout spojením současné Albánie, Kosova, západní Makedonie a Epiru, byl natolik lákavý, že byl albánskou veřejností přijat s nadšením. Druhým bodem, který ovlivnil dění v druhé světové válce na Balkáně bylo postavení klíčových zemí a diplomatická hra o jejich získání. Všechny tři země, které měly vliv v Makedonii proklamovaly ze začátku neutralitu, později byly všechny tyto země přinuceny (Řecko a Jugoslávie), nebo přesvědčeny (Bulharsko) do války vstoupit.

Království Jugoslávie, tedy spíše regentská vláda souhlasilo se spojenectvím s Německem, výměnou byla po kapitulaci Řecka přislíbena Soluň. Tato dohoda ale vyvolala silnou nevoli mezi obyvatelstvem Srbska, kde vzbudila masové demonstrace. V noci z 26. na 27. března pak skupina důstojníků svrhla regentskou vládu a dosadila na trůn nezletilého Petra II. (*Šesták, 1998*) Místo pohodlného postupu Hitlerových vojsk přes Srbsko tak čekala Hitlera válka proti Srbsku, které se obával. Obsazení ale skončilo již po dvanácti dnech přesvědčivým vítězstvím Německa a Itálie. V bojích bylo zabito asi 25 000 vojáků jugoslávské armády. Příčin porážky je mnoho, jednak nepřipravenost, neadekvátní výzbroj a celková početní i materiální převaha soupeře. Porážka Jugoslávie předznamenala její rozpad mezi lety 1941 až 1944. Samotná Vardarská Makedonie pak byla rozdělena mezi Bulharsko, Albánii a Itálii.

Bulharsko si ve dvacátém století tradičně vybíralo špatné spojence a nejinak tomu bylo i během druhé světové války. Ačkoliv nemohlo počítat se získáním Vardarské Makedonie, protože Jugoslávie před rokem 1941 nebyla vtažena do konfliktu a spíše tiše podporovala země Osy, silným lákadlem byla Makedonie řecká. Bulharsko neodolalo a podepsalo tzv. „Pakt tří“, ve

kterém se jasně profilovalo jako německý spojenec. Vojska Wehrmachtu tak mohla vstoupit do země a provést útok na Řecko. Po převratu a rozdělení sousední Jugoslávie jí pak připadla část Vardarské Makedonie. Bulharsko získalo celkem 21 460 km² s 876 000 obyvateli. (*Rychlík, 2003*)

Řecko bylo do války vtaženo přepadením Itálií 28. října 1940. Mussoliniho predikce, že Řecko bude poraženo způsobem bleskové války absolutně selhala. Odpor Řeků byl tvrdý a houževnatý. Na podzim roku 1941 přešla řecká vojska do protiofenzívy a vytlačila italská vojska zpět do Albánie. Ve složité situaci, kdy čelilo Řecko přesile Německa, Itálie a Bulharska však později kapitulovalo.

Po roce 1941 byla *de facto* okupována oblast historické Makedonie s výjimkou Pirinské. Vardarská část byla, jak již bylo zmíněno, rozdělena mezi Bulharsko a Itálii, část přešla pod tzv. „Velkou Albánii“ která ale byla v podstatě italským vazalem. Egejská Makedonie taktéž podléhala okupaci. Západní část, včetně Soluně, byla okupována Němci, východní část s městem Drama pak Bulhary. Bulharská správa ve východní části Vardarské Makedonii byla do jisté míry přijata ambivalentně, ne tak následná brutální politika policejního státu proti které vystoupila i bulharská inteligence žijící na území Vardarské Makedonie. Znovu docházelo k přesídlování několika desítek tisíc Srbů zpět do Srbska. Pochopitelně byly uzavřeny všechny srbské školy a církevní instituce. Znovu navraceny byly signifikantní koncovky příjmení –ov a –ev, zrušené srbskou správou.

Jiná situace panovala v Makedonii řecké, obyvatelstvo již bylo silně helenizováno a podíl řeckého živlu v oblasti byl zcela dominantní, tudíž politika asimilace nebo přesídlování byla zbytečná. Situace v západní části Vardarské Makedonie, kde správu vykonával Albánci s pomocí Italů byla podobná politice, kterou prezentovalo Bulharsko ve východní části. Politika rasové netolerance vůči slovanskému obyvatelstvu, zavírání škol a jiné represivní akce. Nutno ale dodat, že tato politika silné národnostní nesnášenlivosti byla vyvíjena jen proti nejsilnější skupině obyvatelstva, ostatní národnosti ať už se jednalo o Turky nebo Vlchy nebyly nijak omezovány. Tyto skupiny byly brány jako politicky naprosto bezvýznamné k ovládnutí oblastí, proto se jim veškeré hlavní vlny represí vyhnuly.

4.3.4 Vznik odbojových organizací na území Makedonie během druhé světové války

Vardarská Makedie patřící pod správu Bulharska byla soustavně napadána nájezdy partyzánských organizací. Především srbských četníků a albánských balistů, tyto skupiny, ale neměly téměř žádný vliv, protože zastupovaly pouze malou skupinu obyvatelstva, menšinu žijící na území Vardarské Makedonie. Skutečným nebezpečím mohla být teprve komunistická organizace, která by mohla nabídnout kompromis všem etnickým skupinám, to ještě více umocňoval fakt, že kominterna uznala právo Makedonců na vlastní autonomii. V oblasti jižního Balkánu již působily silné odbojové organizace vedené komunistickými stranami, nejsilnější z nich pak byla Komunistická strana Jugoslávie (KSJ) vedená J. Brozem-Titem.

V roce 1943 se organizačně osamostatnila i Komunistická strana Makedonie (KSM). Její první zasedání resultovalo v založení – Antifašistického výboru národního osvobození Makedonie (ASNOM), který začal okamžitě připravovat půdu pro ozbrojené povstání, které mělo vést k sjednocení a vyhlášení autonomie Makedonie. Vyhlášení republiky Makedonie na sebe nenechalo dlouho čekat, dne 2. srpna 1944, na výročí Ilindenského povstání se sešlo 114 delegátů (z nichž byli dva Albánci, dva Turci, jeden Srb, Žid a Vlach, toto složení mělo demonstrovat multietnicitu nově vznikající republiky) v klášteře Svatý Prochor Pčinski, aby vyhlásilo nově vznikající státní útvar – *Demokratickou federativní Makedonii* . (Kouba,2003)

Výbor zahájil svou činnost na území Albánci okupované Vardarské Makedonie, protože pronásledování partyzánů nebylo v této části tak silné jako v oblasti ovládané Bulhary. Po kapitulaci Itálie v září 1943 vznikaly na tomto území první lidové výbory KSM. Do této situace se ještě velice promptně angažovalo Německo, avšak přes veškerou snahu a pomoc Bulharska se nepodařilo situaci zvrátit. V polovině roku 1944 situaci již pevně v rukou držela KSJ, které byla KSM podřízena a její nově zbudovaná armáda – NOV (Národně osvobozené vojsko Makedonie). Tato působnost KSM se však v reálu dotýkala pouze Vardarské Makedonie. KSM nedokázala rozšířit vlastní působnost do Makedonie egejské, která by ale stejně spadala pod sféru vlivu Komunistické strany Řecka (KSŘ).

V Řecku byla situace obecně o hodně složitější než na území bývalé královské Jugoslávie, kde měla zcela dominantní postavení Titova KSJ a její podřízené strany jako například KSM. Na území Řecka se mísily vlivy různých národních řeckých frakcí, komunistů a jiných levicových hnutí. Jednání mezi představiteli KSM a KSJ o možném opětovném sjednocení poválečné Makedonie vyzněla naprosto hluše. Připojení Egejské Makedonie, o které KSM šlo především, bylo zcela neproveditelné. Jednak se jednalo o respekt vůči KSŘ, v cestě stála nevyřešená situace v samotném Řecku a dále patronace Velké Británie, což by mohlo narušit samotnou protifašistickou koalici.

Snahy o emancipaci a národní autonomii tak mohly probíhat pouze ve Vardarské Makedonii. Na podzim roku 1944 si NOV, tehdy již spolupracující se spojenci, připravilo rozhodující útok na bulharské pozice, vyhnání Bulharů bylo téměř definitivní. Vardarská Makedonie se tak pouze formálně dostala na okamžik pod německou správu, která již byla naprosto nefunkční. Po zářijové demisi vlády v Bulharsku se s trvalou platností změnilo i postavení Bulharska ve válce. Bulharsko v říjnu podepsalo smlouvu o spolupráci se SSSR a později vstoupilo se sovětskými jednotkami znovu do Makedonie. Poslední německý voják opustil Makedonii 16. listopadu 1944. To ale nebyly poslední boje NOV, bylo zapotřebí se vypořádat s jednotkami albánských balistů operujících v západní části Vardarské Makedonie, to se nakonec podařilo v polovině prosince pak odpor ustal a znovudobytí Vardarské Makedonie bylo dokončeno. Síla NOV byla na konci války až 66 000 mužů.

Ustanovení Demokratické federativní Makedonie do nově vznikající Jugoslávie bylo s největším odporem přijato v Bulharsku. Bulharsko tak definitivně ztratilo nárok na Vardarskou Makedonii, ve které se především začal ustanovovat svébytný národ, který již nebude mít žádné bulharské povědomí. Bulharsko ještě urgentně horovalo pro vytvoření nezávislé Makedonie stojící mimo Jugoslávskou federaci, fungující jako druhý bulharský stát, ve kterém by mohlo Bulharsko podněcovat vlastní aspirace, ale i tento návrh byl smeten ze stolu. Zřejmě i díky rozličnému postavení Bulharska a Jugoslávie po druhé světové válce.

4.4 Období třetí (1944 až 1991)

4.4.1 Vardarská Makedonie za druhé Jugoslávie

Toto období je charakteristické dotvářením předválečných procesů ve všech částech historické Makedonie. Ve Vardarské části dochází k ustanovení novodobého makedonského národa, který velice rychle zformuje vlastní svébytnou národní kulturu. Naopak v oblastech Pirinské a Egejské Makedonie je dokončen proces bulharizace a grecizace. Stěžejním bodem této kapitoly tak zcela logicky budou události vedoucí k dokončení vývoje makedonského národa v autonomní oblasti Lidové republiky Makedonie (LRM), které po rozpadu druhé Jugoslávie v roce 1991 vedou k vyhlášení nezávislé republiky Makedonie.

Již v březnu 1945 převzala Titova prozatímní vláda Jugoslávie veškeré výkonné pravomoci. Moc zákonodárná, věci obrany, financí a zahraniční politiky pak převzala národní jugoslávská *skupština*. Skupština byla utvořena za zástupců AVNOJ (Antifašistický výbor pro osvobození Jugoslávie), *de facto* obdoba makedonské ANSOM. ANSOM nebyl politickou stranou, byl pouze seskupením sestaveným *ad hoc*. Bylo jen otázkou času kdy rozhodující roli v tehdejší DFM (Demokratická federativní Makedonie) převezme KSM. Dne 15. května 1945 skončila oficiálně válka na území Jugoslávie, předpokládané ztráty na životech mezi Makedonci činily asi 17 000 osob. (*Pelikán, 2005*) KSJ vyšla z války jako dominantní politická síla, která neměla vážného konkurenta v boji o moc (nebyla jí ani hrozba znovuoživení monarchie, která byla následně na podzim roku 1945 formálně zrušena). Již na listopad 1945 byly připraveny volby, které KSJ přesvědčivě vyhrála, voleb se zúčastnilo 88 % voličů, z nichž 89 % volilo KSJ. (*Šesták, 1998*) KSJ měla také rozhodující vliv na dění v DFM, která se po přijetí ústavy 31. 12. 1945 přejmenovala na Lidovou republiku Makedonie (LRM). (*Rychlík, 2003*)

Již v polovině dubna roku 1945 se stal předsedou vlády Lazar Koliševski, pragmatický vůdce makedonských komunistů, horlivý zastánce existence LRM v jugoslávské federaci a odpůrce úplné samostatnosti LRM. Přestože politické strany v Makedonii v podstatě neexistovaly objevily se dvě skupiny, které mohly narušit vývoj v LRM. Tou první byla etnická

skupina Albánců, která požadovala připojení k Albánii a tím i opětovné utvoření Velké Albánie, která fungovala pod Italskou „patronací“ mezi lety 1941 až 1944. Tato myšlenka nebyla vůbec nereálná. Tito dokonce jistý čas uvažoval o možnosti včlenění Albánie do Jugoslávské federace a připojení západní Makedonie a části Kosova k Albánii. Nakonec však k tomuto projektu nedošlo, dílem i tím, že Tito musel respektovat přání početného srbského osídlení Kosova. Druhou silou působící proti komunistům byla znovuobnovená VMRO, její požadavky byly jednoznačné a to úplná nezávislost Makedonie nebo alespoň posílení její suverenity v rámci Jugoslávie. Pochopitelně usilovali i o odstranění Koliševského, který byl v očích VMRO zrádcem, který byl loutkou v rukou Bělehradu.

LRM sice byla federální republikou s vlastním parlamentem a vládou, avšak celá její jurisdikce byla podřízena Bělehradu. Suverenita Lidové republiky Makedonie tak byla omezena ve prospěch Lidové federativní republiky Jugoslávie (LFRJ). Politický vývoj v LRM má svá specifika, především zde neexistovaly žádné politické strany mimo KSM, další politické subjekty neměly možnost se uchytit nebo na nějakou předchozí činnost navázat. Tento stav nutně vedl k posílení pozic KSM. Rovnoprávný status LRM v rámci LFRJ potvrdila ústava, která vešla v platnost 1. 1. 1947. Politické postavení LRM bylo tedy rovnoprávné, ale ekonomicky patřila tato oblast k nejméně vyspělým. Rozlohou i obyvatelstvem k nejmenším a samotná geografická poloha odsouvala tuto část Jugoslávie na periferii. Rozloha tehdejší LRM byla 25 713 km², tedy pouhých 10 %, počet obyvatel pak byl 1 406 003, tj. pouhých 7,58 %.

(Rychlík, 2003)

Poválečné dění kopírovalo stav z jiných republik zasažených komunismem, docházelo k násilné kolektivizaci, znárodňování podniků a podobným lidově-demokratickým praktikám. I přes tyto praktiky však celková agrární reforma vyzněla pro KSM příznivě, dokázala si naklonit rolnické obyvatelstvo a upevnit tak vlastní pozici. Sociální a hospodářský rozvoj LRM nebyl sice nijak významný, ale celkově se hospodářská situace zlepšila. Centrální jugoslávská vláda přichystala dotace na elektrifikaci a infrastrukturu, dále byl rozvíjen průmysl energetický, chemický a potravinářský. Další investice se týkaly těžby rud.

Pozdější dění v LRM ovlivnil rozkol LFRJ a SSSR. Pokud toto názorové schizma posoudíme dopadem na život občanů LRM pak musí být hodnoceno pozitivně. Velkým plusem pro pozdější formu vlády na území Jugoslávie je reorganizace stranického aparátu, která byla schválena na 6. sjezdu v roce 1952 v Záhřebu. KSJ byla transformována na Svaz komunistů Jugoslávie (SKJ). Tento svaz byl složen z vedoucích činitelů komunistických stran všech federativních republik. Tímto krokem byla skutečně ustanovena federace komunistických stran na základě paritního rozhodování. Tedy nebyla tu jedna centrální komunistická strana, která rozhodovala přímo o řízení jiných republik jako tomu bylo v případě SSSR. Tento krok převedl moc mimo centrum a pomohl k lepšímu stavu ekonomiky a k odstranění určité rigidity systému.

Potvrzením nastalých procesů byla nová ústava z roku 1963, která posílila autonomní status. Roku 1963 došlo také k přejmenování LFRJ na Socialistickou federativní republiku Jugoslávie (SFRJ). Tato změna samozřejmě postihla i LRM která se stala Socialistickou republikou Makedonie (SRM). Ve stejné roce postihla Makedonii největší novodobá katastrofa a tou bylo zemětřesení, které zničilo až 80 % Skopje a usmrtilo více než 1000 osob, dalších více než 3000 osob bylo zraněno. (*Rychlík, 2003*) Tato katastrofa paradoxně vedla k ekonomickému impulsu, který se především projevil ve stavebnictví a přílivu investic. Léta sedmdesátá se dají charakterizovat jako snaha o další industrializaci SRM, což se více méně dařilo a SRM vykazovala neustálý ekonomický růst.

Samotné dotváření makedonského národa v Jugoslávské federaci bylo umožněno několika hlavními faktory. Za prvé to byla kodifikace jazyka, která umožnila vyučování na školách v makedonštině. Za druhé to bylo obnovení ochridského arcibiskupství roku 1967, tedy 200 let po svém zrušení Řeckým patriarchátem roku 1767. Tato makedonská pravoslavná církev po jednostranném vyhlášení autokefality (samostatnosti) prováděla všechny náboženské obřady a ceremonie v makedonském jazyce a výrazně tak profilovala makedonské národní vědomí. Jako třetí faktor, který dopomohl k formaci makedonského národního vědomí, bylo bezesporu tragické postavení Bulharska po válce. Bulharsko nemohlo nabídnout to co Jugoslávie. LFRJ a později SFRJ nabízela svým obyvatelům alespoň jisté záchrany demokracie na rozdíl od silně prosovětské vazalské vlády Todora Živkova v Bulharsku.

Problém menšin na území Vardarské Makedonie bych rád pouze nastínil, podrobněji bude rozebrán v kapitole věnující se menšinám na území republiky Makedonie. Makedonská

republika v rámci Jugoslávie sama sebe definovala jako mnohonárodnostní stát. Vývoj v Makedonii byl zcela určitě poznamenán pestrou národnostní skladbou. Obyvatelstvo tvořili jednak Makedonci, dále pak Albánci, Turci, Romové, Srbové a Arumuni (též někdy označovaní jako Cincaři). Postavení menšin po roce 1944 bylo standardní, z pochopitelných důvodů docházelo k jisté kontrole Albánců a určitým represím, které měly eliminovat separatistické snahy. Na druhou stranu persekuce byly slabé a albánská menšina měla možnost získat vzdělání ve svém jazyce, byly zakládány *medresy* a jiné instituce, ve kterých bylo možno rozvíjet albánský živel. Situace se vyhroutil v roce 1968, kdy SFRJ zasáhla vlna protestů, na kterých se svezla i nacionální albánská vlna. Konflikt a neochota vlády nastalý problém řešit, a spíše ho odkládat, vedla k propuknutí kosovského konfliktu na konci devadesátých let a k nepokojům v západní Makedonii z počátku 21. století.

Rozpad Jugoslávie definitivně přinesla osmdesátá léta. Jmenujme alespoň několik zásadních faktorů, které rozpad Jugoslávie ovlivnily. Za prvé, je to úmrtí Josipa Broze-Tita v roce 1980. Tito byl dlouhou dobu jednotící složkou různorodých národností Jugoslávie. Je ale obdivuhodné, jak dlouho mohl tento nesourodý konglomerát etnik vydržet. Za druhé, to jsou silící tendence národů po samostatnosti, například nepokoje v Kosovu a albánské demonstrace v roce 1981, které se přímo dotkly napětí v SRM. Za třetí, je to změna mezinárodní politické situace po nástupu M. Gorbačova do čela SSSR. Za této situace byla jasné, že „Západ“ nebude mít nadále potřebu udržet SFRJ jako celek. Za čtvrté pak převládající ekonomický chaos a nejednota trhu, kdy všechny svazové republiky zpřetrhaly tradiční tržní vazby uvnitř Jugoslávie. Toto chování mělo za následek růst nezaměstnanosti a především inflace. Tyto faktory měly za následek rozpad SFRJ a vznik nových nástupnických států, mezi kterými byla i republika Makedonie.

4.4.2 Pirinská a Egejská Makedonie

Poměry v Egejské Makedonii byly výrazně ovlivněny řeckou občanskou válkou mezi lety 1946 – 1949, ve které proti sobě bojovaly síly komunistické, monarchistické i pravicové. Mezi slovanským obyvatelstvem mělo největší podporu komunistické hnutí reprezentované Komunistickou stranou Řecka (KSŘ). Řečtí komunisté totiž podporovali myšlenku obnovení

historické Makedonie a její určitý autonomní status. Mnoho makedonsky uvažujících Slovanů žijících na území Egejské Makedonie vstoupilo do komunistických čt a se zbraní v ruce bojovali za šanci na nezávislost. Komunistické hnutí bylo však poraženo i kvůli odmítnutí pomoci ze strany SSSR, jelikož Řecko už nespádalo do sovětské sféry vlivu. Po roce 1949 byla dokončena helenizace, opět docházelo k rozptylování Slovanů (je velice diskutabilní označit toto obyvatelstvo za makedonské) po Řecku a likvidaci posledních možností nějakého odporu.

Pirinská Makedonie byla od roku 1913 s mírnými obměnami součástí Bulharska. Z toho je nutno vycházet. Na počátku století se většina národně uvědomělého obyvatelstva makedonských vilájetů považovala za bulharské. Tento fakt vedl k tomu, že bulharská správa byla téměř vždy přijímána kladně. Bulharsko, ostatně stejně jako Řecko a Srbsko, v historických obdobích velice často trpělo něčím, co bychom mohli bez servítek nazvat „šovinismem lokální mocnosti“. Veškeré promakedonské, z Jugoslávie působící, spolky byly zakázány, aby nedošlo k rozšiřování makedonismu. Školy a jiné vzdělávací instituce a církve pochopitelně fungovaly v bulharštině. Objektivně lze tvrdit, že všechny protimakedonské akce v Pirinské Makedonie byly jen součástí politické hry mezi Sofií a Bělehradem. Slovanské obyvatelstvo v Pirinské Makedonii bylo po roce 1945 už *de facto* bulharské a spekulace o možnosti uchycení makedonismu v oblasti jsou více než sporné.

4.5 Období čtvrté (od 1991)

4.5.1 Nezávislá republika Makedonie

Nezávislá republika Makedonie vzniká na troskách bývalé Jugoslávie nikoli především z vlastních pohnutek, ale zejména pod vlivem soudobé mezinárodně-politické situace. Vláda, která ještě do konce roku 1990 spravovala SRM si přála vytrvat v rámci Jugoslávské federace. Tento status byl pro Makedonii po ekonomické stránce výhodný, neboť do oblasti proudilo mnoho financí z federálních fondů a makedonismus nebyl nijak potlačován. Dalším z důvodů, proč chtěla Makedonie udržet neměnný stav věcí byla nevyjasněná otázka albánské komunity, která tvořila souvislé osídlení kolem západní hranice s Albánií. Do budoucna se daly

předpokládat silné separatistické tendence, které by byly lépe zvládnuty za pomoci Bělehradu, který taktéž neměl zájem na dělení Kosova. Vytrvání v rámci širší federace se tedy jevilo jako nejlepší možné řešení. Stav věcí se však začal měnit po deklarování nezávislosti Slovinska a Chorvatska. Změna poměrů by ve federaci znamenala dominanci Srbů, která by přinutila Makedonii vzdát se rovnocenného postavení. Vyostření přinesly i silící hlasy popírající makedonismus ze srbských intelektuálních kruhů. Tyto poměry vedly velice rychle k vypsání voleb a referendu o samostatnosti.

První svobodné volby se konaly na konci roku 1990, referendum o nezávislosti pak v září 1991. Je známým faktem, že výsledek referenda určuje položená otázka. V případě Makedonie tomu nebylo jinak. Otázka byla položena velice diskutabilně. „Přejete si vznik suverénní a samostatné Makedonie s právem vstoupit do svazu suverénních států Jugoslávie?“, 95 % občanů odpovědělo kladně. Tato formulace měla „naoko“ uspokojit zastánce federace, ale bylo jasné, že druhá část otázky nebude brána v potaz, protože suverénní a svrchovaná Makedonie mohla za nastalých situací fungovat jen ve vlastním státě. Dalším krokem k nezávislosti bylo přijetí ústavy 17. listopadu 1991 a následné vyhlášení nezávislosti 19. prosince 1991.

Tímto dnem začal komplikovaný boj o mezinárodní uznání. Důležitý byl především postoj bělehradské vlády a sousedního Řecka a Bulharska. Postoj Srbska, v tomto případě je sporné mluvit o postoji Jugoslávie, která byla již jako federace zcela nefunkční a rozhořoval se válečný konflikt za samostatnost Slovinska, Chorvatska a Bosny i Hercegoviny, byl víceméně kladný. Bělehrad neměl zásadní zájem na udržení Makedonie ve federaci, jednak byl zaneprázdněn konfliktem v severní části a za druhé, v Makedonii nebyla silná koncentrovaná menšina Srbů, která by se po vyhlášení nezávislosti stala menšinou jako to bylo případě chorvatské Krajiny nebo Republiky srbské v Bosně. Makedonie povolila srbské armádě bezproblémové stažení z jejího území a dokonce jí posléze vrátila i zbraně. Vztahy se Srbskem byly nadále dobré, výrazně se projevily po ekonomickém embargu ze strany OSN, kdy většina zboží byla pašována z oblasti Makedonie přes hranici do Kosova, jejíž možnosti střežení jsou vzhledem k terénu velice problematické.

Vztah Bulharska k Makedonské republice byl ambivalentní. Bulharsko bylo na jednu stranu první zemí, která nezávislost Makedonie uznala a to již v lednu 1992, ale na druhou stranu zde opět spíše sledovalo vlastní zájmy. Pro Bulharsko byla jistě výhodnější existence nezávislé Makedonie, než její koexistování v rámci Jugoslávské federace. Bulharské vlády v devadesátých letech stále považovaly Makedonii za jakýsi druhý bulharský stát a nikdy neuznaly makedonštinu jako samostatný jazyk, ale považovaly ji za pouhý bulharský dialekt. Sofie se také nikdy netajila snahami o budoucí připojení nově vzniklé Makedonské republiky k Bulharsku. Vztahy mezi Skopjí a Sofií tak byly nadále napjaté, je ale třeba poznamenat, že jakékoliv teritoriální nebo etnické požadavky Bulharska musely vyznít naprosto prázdňe.

Postoj Řecka byl ještě více arogantní, než tomu bylo v případě Bulharska. Řecko výrazně blokovalo uznání Makedonie západními státy a jeho přijetí do OSN. Od roku 1992 blokovalo dodávky ropy a v roce 1994 dokonce uzavřelo hranice a vyhlásilo nad Makedonií obchodní embargo. Toto arogantní chování lokální velmoci bylo ostře odsouzeno na mezinárodním poli a nakonec byla v září 1995 podepsána dohoda o prozatímní normalizaci vztahů mezi Řeckem a Makedonií. Tato forma „šikany“ nekončila na ekonomickém poli, ale byl vyvíjen i silný tlak Řecka v oblasti samotného názvu Makedonie a jeho státních symbolů a to hlavně mezi lety 1992 – 1993. Řecko se nikdy nevyrovnalo s názvem Makedonie, tento název byl považován za historickou provincii Řecka. Atény navrhly několik možných variant, které byly pro řeckou vládu schůdné – Slavomakedonie, Republika Skopje, Vardarská republika, Nová Makedonie či Republika Makedonie (Skopje) (*Šesták, 1998*) Dalším sporným bodem byl jeden ze státních symbolů Makedonie a to tzv. „verginské slunce“, které bylo symbolem makedonských králů, které Řecko považovalo za vlastní kulturní dědictví. Spor byl nakonec řešen kompromisem, Makedonie odstranila, nebo spíše přetvořila tento symbol na své vlajce, co se týče názvu, tak v prostředí OSN začala Makedonie vystupovat jako Bývalá jugoslávská republika Makedonie (F.Y.R.O.M. – Former Yugoslav Republic of Macedonia), ale při mezinárodním styku s jinými zeměmi používala název republika Makedonie.

4.5.2 Politický vývoj

V republice Makedonie se po celá devadesátá léta střetávaly zájmy tří hlavních politických sil. Tou první byl Sociálnědemokratický svaz Makedonie (SDSM) do kterého se transformovala i KSM. Zastupoval levice. Pravicová silně nacionální politika byla prezentována nejsilněji pohrobkem VMRO a to ustavením Vnitřní makedonské revoluční organizace – Demokratické strany makedonské národní jednoty (VMRO-DPMNE). Albánskou menšinu pak reprezentovala například Strana demokratické prosperity Albánců (PPDSH). Mezi lety 1990–1998 vládla zemi levicová vláda Branka Crvenkovského. Prezidentem v té době byl Kiro Gligorov (bývalý vysoký funkcionář KSM), tedy jasná převaha levice. Situace se změnila s rostoucím etnickým napětím a problémy s albánskou menšinou. V roce 1998 vyhrála volby pravice, premiérem se stal Ljupčo Georgievsky (VMRO-DPMNE) za podpory PPDSH.

Toto nesourodé koaliční spojenectví nacionální makedonské a nacionální albánské strany odsunulo levice na čtyři roky do opozice. Prezidentem se stal pravicový kandidát Boris Trajkovski. Po roce 2002 se k moci opět dostala levice v čele s Brankem Crvenkovkim.

Formování Republiky Makedonie (RM) silně ovlivnil i kosovský konflikt a vztahy s albánskou komunitou. Vztahům mezi Albánci a Makedonci bude věnováno více prostoru v další kapitole, ale kosovský konflikt byl další těžkou zkouškou nově vzniklé republiky. Kosovský konflikt *de facto* začal na jaře 1999 v Kosovu a skončil v létě 2001 v Makedonii. Samotný kosovský konflikt mezi Národní osvobozenou armádou (UCK) a srbskými vojsky měl doslova genocidní charakter. K těmto zverstvům se však uchýlovaly obě strany. Největším problémem pro RM byl příliv uprchlíků, o které muselo být v Makedonii pečováno, a to v podstatě bez příspěvků jiných zemí. Tato situace ještě přiživila etnické napětí a poprvé se projevila na podzim 2000 protesty v Tetovu a Gostivaru. Později v roce 2001 přešel tento konflikt do otevřené války, která byla nakonec urovnána mezinárodními institucemi, zejména za pomoci NATO.

RM pomohlo několik mezinárodních událostí, které notně oslabil UCK. Za prvé to byl pád Miloševićova režimu, do této chvíle západ podporoval kohokoli, kdo proti Srbům byl

schopen bojovat, tedy i UCK. Za druhé to pak byly události ze září 2001, které silně zdiskreditovaly všechny paravojenské muslimské oddíly. Otevřený konflikt pouze přešel do určité latence a jeho řešení, pokud nějaké existuje, bude potřebovat mnoho času a diplomatického úsilí na obou stranách. Myšlenka Velké Albánie je totiž stále živá a dá se předpokládat, že situace v RM bude zásadně ovlivněna vývojem v Kosovu, kde by mohl vzniknout určitý precedens k řešení této situace.

Po dějinných peripetiích však na prahu 21. století stojí bezesporu svébytný makedonský národ, který urazil za poslední desetiletí obrovskou cestu k národní identifikaci a suverenitě, žijící ve vlastním svrchovaném a mezinárodně uznávaném státě, pomineme-li postoj Řecka a Bulharska.

5. Etnická a náboženská struktura Makedonie

5.1 Makedonci

Tabulka č. 1: Makedonci žijící mimo republiku Makedonie

stát	počet Makedonců	rok	zdroj
Austrálie	81 899	2001	(1)
Německo	61 105	2004	(2)
Itálie	58 460	2004	(3)
USA	42 182	2002	(4)
Srbsko	25 847	2002	(5)
Bulharsko	5 071	2001	(6)
Albánie	4 697	1989	(7)
Bosna a Hercegovina	2 278	1991	(8)
Řecko	962	2001	(9)

Zdroje: 1. Ancestry of birthplace of parents: Australian Bureau of Statistics. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.crc.nsw.gov.au/statistics/Sect1/Table1p08Aust.pdf>. 2. Foreign population on 31 December 2004 by country of origin: Federal statistical office Germany. [online]. 2006. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.destatis.de/basis/e/bevoe/bevoetab10.htm>. 3. Cittadini Stranieri. Popolazione residente per sesso e cittadinanza al 31 Dicembre 2004 Italia: ISTAT. [online]. 2004. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://demo.istat.it/str2004/index.html>. 4. Ancestry: U. S. Census Bureau. [online]. 2002. [cit. 2007-05-04]. URL: http://factfinder.census.gov/servlet/DTable?_bm=y&-geo_id=D&-ds_name=D&-lang=en&-redoLog=false&-mt_name=ACS_2002_EST_G2000_PCT026. 5. Final results of the census 2002: Republic Statistical Office. [online]. 2002. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.statserb.sr.gov.yu/zip/esn31.pdf>. 6. НАСЕЛЕНИЕ КЪМ 01.03.2001 Г. ПО ОБЛАСТИ И ЕТНИЧЕСКА ГРУПА: National statistical institute. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.nsi.bg/Census/Ethnos.htm>. 7. Artan Hoxha–Alma Gurrja: Local self-government and decentralization: Case of Albania. History, reforms and challenges: [online]. 2002. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.fes.hr/E-books/pdf/Local%20Self%20Government/09.pdf>. 8. Population grouped according to ethnicity, by censuses 1961 – 1991: Federal office of statistics. [online]. 1991. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.fzs.ba/Dem/Popis/NacPopE.htm>. 9. Data on immigrants in Greece, from Census 2001: Migrants in Greece. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.migrantsingreece.org/transpartner/Tables.pdf>

Národ jižních Slovanů primárně spjatý s republikou Makedonie, ve které tvoří většinu obyvatelstva. Hovoří makedonštinou a povětšinou inklinují k pravoslaví. Minority Makedonců se dále nacházejí na území Srbska, Řecka, Bulharska a Albánie, především pak v oblastech přímo sousedících s republikou Makedonie. Dále pak lze hovořit i o diasporách v dalších zemích, například ve Spojených státech amerických, Austrálii, Německu nebo Bosně a Hercegovině. Celková populace Makedonců je odhadována na 1,7 miliónu osob. (*Wikipedia, 2007*) Viz tabulka č. 1.

Vývoj podílu Makedonců na území vlastní republiky Makedonie je víceméně stálý a po celou sledovanou dobu se pohybuje kolem dvou třetin celkového počtu obyvatel. Viz tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Počet Makedonců na území republiky Makedonie mezi lety 1921 až 2002

rok	počet obyvatel	procentuální zastoupení
1921	460 660	57,8
1931	574 890	61,4
1953	853 971	65,5
1971	1 142 375	69,3
1981	1 281 195	67,0
1991	1 328 182	65,3
1994	1 295 964	66,6
2002	1 297 981	64,2

zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002

5.2 Menšiny na území Vardarské Makedonie

Makedonci v současnosti tvoří většinu obyvatelstva okleštěného území historické Makedonie – republiky Makedonie, neboli Vardarské Makedonie. Dnes je republika Makedonie domovskou zemí Makedonců. Je ale zřejmé, že z historických příčin nemůže disponovat homogenním obyvatelstvem jako například Dánsko nebo Portugalsko. Otázka menšin má v případě Makedonie zcela zásadní charakter zejména v případě albánské menšiny. Další etnika, především vzhledem ke své početnosti nedisponují adekvátní silou, která by mohla ohrozit samotnou existenci Makedonie jako celistvého svrchovaného státu. Jedná se jmenovitě o Turky, Srby, Romy a Aromuny (též známí jako Vlaši, Cinceři nebo Kucovlaši).

5.2.1 Albánci

Jsou nejvýznamnější a nejpočetnější menšinou na území republiky Makedonie. Není zcela jasné jaký je skutečný počet Albánců. Často docházelo k falšování nebo zkreslování statistických údajů ve prospěch té či oné strany. Podle sčítání z roku 2002 žilo na území Makedonie 25,2 % etnických Albánců, což odpovídá 509 083 obyvatel z celkového počtu

2 022 547¹. Albánská minorita tenduje k určitým revizním snahám a často uvádí čísla daleko vyšší a na jejich základě se domáhá adekvátního vlivu na dění ve společnosti. Argumentuje čísly mezi 30 až 40 %.²

Pro znázornění vývoje počtu Albánců a ostatně i ostatních etnik jsem vybral tyto roky – 1921, 1931, 1953, 1971, 1981, 1991 a 1994. V těchto letech proběhlo na území Makedonie sčítání obyvatelstva.

V roce 1921 žilo na území dnešní Makedonie 110 670 Albánců, což z celkového počtu 796 650 obyvatel odpovídalo 13,9 %. V roce 1931 to bylo 129 640 Albánců což při celkovém počtu obyvatel 936 750 odpovídalo 13,8 %. Nutno ovšem dodat, že na území žilo dalších asi 100 000 muslimských Turků, kteří společně s Albánci tvořili významnou islámskou menšinu. Počet Albánců tedy před druhou světovou válkou spíše stagnoval. V roce 1953 žilo na území Makedonie 162 524 Albánců z celkového počtu 1 304 514 obyvatel, což odpovídalo 12,5 %. Stále se tedy nejednalo o nikterak závratné číslo, ale nutno podotknout, že počet neslovanských národností na území Makedonie dosahoval čísla 398 945, což odpovídalo asi 30,5 %. Jednalo se především o tureckou a albánskou menšinu. V roce 1971 žilo v Makedonii již 279 871 Albánců z celkového počtu 1 647 308 obyvatel, což odpovídalo necelým 17 %. V roce 1981 to bylo již 377 726 Albánců z celkového počtu 1 912 257, což odpovídalo 19,75 %. V roce 1991 žilo na území Makedonie 441 987 Albánců, kteří tvořili 21,73 % obyvatelstva. V roce 1994 pak 441 104, tedy 22,7 % všech obyvatel. Tato čísla jsou již velmi podobná poslednímu censu z roku 2002, který dle Makedonského statistického úřadu uvádí počet 509 083, což odpovídá 25,17 % obyvatel. Viz tabulka č. 3.

¹ Total population, households and dwellings according to the territorial organization of the Republic of Macedonia, 2004: State statistical office. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04].
URL: http://www.stat.gov.mk/pdf/kniga_13.pdf

² Albanians in Macedonia: Unrepresented nations and people organization. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04].
URL: http://www.unpo.org/member_profile.php?id=7

Podle sčítání obyvatel z roku 1994 celkový počet muslimů, zahrneme-li i Turky a makedonské muslimy, dosahoval čísla 581 203, což by odpovídalo necelým 30 % z celkového počtu 1 945 932 obyvatel. (Kočovič, 1998)

Albánská menšina je jistě nejproblematictější skupinou obyvatelstva republiky Makedonie. Problematika albánské menšiny se ovšem nedá vytrhnout z historických souvislostí. Albánie jako stát stála mimo, když docházelo k dělení osmanských vilájetů, nebo spíše nedisponovala takovou silou, aby mohla zásadněji požadovat všechny oblasti obydlené etnickými Albánci – tedy mimo Albánii i Kosovo a západní část Makedonie. Nárokování Kosova bude v budoucnosti velice složité, vzhledem k tomu, že Srbsko tuto oblast považuje za centrum vlastní státnosti.

Tabulka č. 3: Počet Albánců na území republiky Makedonie mezi lety 1921 až 2002

rok	počet obyvatel	procentuální zastoupení
1921	110 670	13,9
1931	129 640	13,8
1953	162 524	12,5
1971	279 871	17,0
1981	377 726	19,7
1991	441 987	21,7
1994	441 104	22,7
2002	509 682	25,2

zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002

Kosovo

Dá se říci, že novodobé dějiny Makedonie bude psát Kosovo. Kosovský problém a příliv uprchlíků po eskalaci napětí a etnických čistkách výrazně destabilizoval situaci a výrazně přispěl i k propuknutí násilí v Makedonii. Vlna napětí postupně opadala, ale stále nevyřešená situace v Kosovu a nepřístupný reliéf na pomezí Kosova a Makedonie, který nemá vláda ve Skopji zcela pod svou kontrolou, dává albánským nacionalistickým bojovníkům významné šance do budoucna. Osobně si myslím, že jakákoliv nezávislost Kosova, nebo alespoň její části by vyvolala nebezpečný *precedens*, který by posléze nebyl problém naplnit i v případě

Makedonie. Současné udržování autonomie Kosova i za přispění zahraničních vojenských misí se jeví jako nejlepší varianta. Podobná situace panuje i v Bosně a Hercegovině, kde je též udržován při životě jakýsi státní „paskvil“. Situace velmi připomíná udržování jakéhosi *statu quo*, které se na Balkáně snažily udržet velmoci během tzv. „východní krize“.

Vztahy mezi Albánci a Makedonci v republice Makedonie

Albánská menšina žije na kompaktním území západní Makedonie a v hlavním městě Skopje, zakusila v 70. a 80. letech ze strany makedonských komunistických úřadů horší zacházení než kosovští Albánci v Srbsku, proto očekávala, že nová vláda projeví k jejich právům větší respekt. Makedonský stát byl však slabý a bezbranný, jedna vláda za druhou tudíž neměla jinou možnost, než s Albánci spolupracovat, pokud se chtěla vyhnout vzpouře. Většině albánských a makedonských politiků je však nutno přičíst ke cti, že se snažili nalézt *modus vivendi*, který ovšem často neodpovídal představám všech příslušníků těchto elit. Kdyby skutečně došlo k trvalému ozbrojenému konfliktu výrazně by se to dotklo čtyř makedonských sousedů – Albánie, Bulharska, Řecka a Srbska. Válka by destabilizovala celý jižní Balkán a hrozilo by i rozšíření konfliktu za hranice bývalé Jugoslávie. To si však NATO a zejména Spojené státy americké nemohou s ohledem na své životně důležité zájmy ve východním Středomoří dovolit. (Glenny, 2003)

Situace a mezietnické napětí mezi etnickými Makedonci a Albánci má zlepšující se tendenci, především díky Rámcové dohodě z Ochridu³, která dala Albáncům větší práva a nasměrovala Makedonii k formování multietnického státu. Tato dohoda sice vstoupila v platnost a na jistou dobu vyřešila napjatou situaci, ale jak se situace bude vyvíjet nadále zůstává nejasné. Nasnadě jsou neutuchají snahy o vytvoření tzv. Velké Albánie, která by měla být tvořena Albánií, západní částí Makedonie a Kosovem. Tyto snahy nemají ospravedlnění a nejsou mezinárodně uznávány, panují i rozpory mezi těmito třemi oblastmi. Především co se týče budoucího možného vymezení Velké Albánie. Nejasnosti panují o politickém uspořádání a

³ Republic of Macedonia, Agency of information: Framework agreement. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/police_and_internal_security/OHRID%20Agreement%2013august2001.asp

budoucím centru. Tyto rozpory a nejasnosti vágní myšlenky, ale samozřejmě převyšují nacionalistické choutky a neschopnost se vyrovnat, či podrobit „cizí nadvládě“.

Samotné soužití Albánců a Makedonců je ovšem daleko klidnější než v sousedním Kosovu. Zásadním krokem ke spolupráci bylo vytvoření trilingvní univerzity v Tetovu (studuje se v makedonštině, albánštině a angličtině). Albánci požívají kulturní a náboženskou svobodu a samozřejmě svobodu projevu ve sdělovacích prostředcích. Existuje mnoho albánských politických stran, z nichž některé jsou zastoupeny i v makedonské vládě. Další zárukou k cestě k multietnickému soužití byla tzv. Ochridská rámcová dohoda, která v roce 2001 ukončila půlroční etnický konflikt. Na jejím základě získala albánská menšina právo užívat vlastní jazyk v parlamentu a při jednání u soudů. Právní předpisy a zákony jsou psány bilingvně. V oblastech, kde tvoří Albánci alespoň 20 % populace, je lékařská péče a vzdělání pod lokální kontrolou Albánců. Dále v těchto oblastech mohou užívat úředně vlastní jazyk a národní symboly. Albánci dále tvoří 25 % makedonské armády. (*Can Karpat, 2006*)

Mezietnické vztahy mezi Makedonci a Albánci se zlepšují, a to je vzhledem k nově poskytnutým právům evidentní. Ale na druhou stranu je makedonská společnost protkána latentní nenávisí, která při sebemenším popudu může vyvolat další eskalaci násilí. Vzhledem k nejasnému postavení albánské menšiny ve vztahu k sousedním majoritním albánským územím není divu, že panují značné obavy z albánského iredentismu. Avšak existuje politické vědomí a odpovědnost za další vývoj státu, který bude zásadně ovlivněn soužitím těchto dvou komunit. Možností jak tomu předcházet je odhlédnutí od diskriminace albánské menšiny, která byla dlouhá desetiletí praktikována a rozvoj spolupráce především v oblasti vzdělávání. Budoucí směřování tohoto etnika v koncepci Makedonské republiky však ale přesto zůstává víceméně nejasné.

5.2.2 Turci

Jedná se o druhou největší minoritu na území republiky Makedonie. Turci jsou z drtivé většiny sunnitští muslimové. Historie osídlení Makedonie Turky se datuje až do 14. století, kdy bylo mnoho anatolských Turků přesídleno do nově získaných oblastí na Balkáně. Celkový počet Turků v oblasti se rapidně snížil po prohraných Balkánských válkách a dělení Makedonie mezi Srbsko, Bulharsko a Řecko. Celkově je velice složité relevantně zmapovat vývoj struktury turecké populace na území Makedonie. Makedonské censy a obecně součty obyvatelstva na území jižního Balkánu je nutno brát s rezervou, v případě Turků to platí dvojnásob.

Sčítání mezi léty 1950 až 1990 jsou jen stěží spolehlivé a jejich výsledek záležel především na mezinárodní politické konjunkturu. Vztahy mezi Moskvou, Tiranou a Bělehradem v tomto případě silně ovlivnil výsledky sčítání lidu, především pak v případě turecké a albánské menšiny. V době „srdečných“ vztahů mezi Bělehradem a Moskvou byli Turci často podezříváni ze „sympatií k západu“, proto sami sebe raději řadili mezi Albánce. Klasickým příkladem může být statistický rozpor mezi lety 1953 a 1960. Kdy počet Turků náhle poklesl z 203 938 na 131 481. (*Karpat, 2006*)

Obecně se ale dá říci, že populace Turků má stabilní počet s mírně klesající tendencí. V roce 1921 žilo na území Makedonie 118 760 Turků, tedy 14,9 % obyvatelstva a v roce 1931 105 390 Turků, tedy 11,2 % obyvatelstva. V roce 1953 se hlásilo k turecké národnosti již 203 938 osob, tedy 15,6 % obyvatelstva, což bylo dlouhodobé maximum, vzhledem k dějinným souvislostem a manipulací ze strany komunistických úřadů došlo k masivnímu snižování, které ale velmi pravděpodobně nereflektovalo skutečnost. V roce 1971 a 1981 uvedlo tureckou národnost již pouze 108 552 respektive 86 691 osob, což procentuelně odpovídá 6,6 % a 4,5 %. Sčítání z let 1991 a 1994 vykazuje velice podobné hodnoty - 77 080 a 78 019, tedy 3,79 % a 4,0 %. (*Kočovič, 1998*)

Tento stav je podobný současnosti, kdy podle Makedonského statistického úřadu žije na území republiky Makedonie 80 000 Turků, což odpovídá 3,9 % populace. Viz tabulka č. 4.

V roce 2004 žilo v Makedonii 82 000 Turků, což odkazuje na stejné procentuální zastoupení jako dnes. (*Can Karpat, 2006*)

Tabulka č. 4: Počet Turků na území republiky Makedonie mezi lety 1921 až 2002

rok	počet obyvatel	procentuální zastoupení
1921	118 760	14,9
1931	105 390	11,2
1953	203 938	15,6
1971	108 552	6,6
1981	86 691	4,5
1991	77 080	3,8
1994	78 019	4,0
2002	80 000	3,9

zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002

Turci, stejně jako Albánci, odkazují na čísla o něco vyšší okolo 5 procent. (*Karpat, 2006*) Za jistý problém by se dalo označit geografické vymezení turecké menšiny, která narozdíl od té albánské netvoří jednolitou oblast, ale jedná se spíše o roztroušené osídlení. Vztah turecké menšiny a Makedonců je obecně daleko lepší než v případě Albánců. Již po vyhlášení nezávislosti si Turci udrželi kulturní práva a narozdíl od Albánců neobjkotovali referendum o nezávislosti, ve kterém se postavili za nezávislost nové vznikající republiky Makedonie. Hlavní politickou silou reprezentuje Turecká demokratická strana, která upozornila na jistou diskriminaci ohledně možnosti vzdělávání v mateřském jazyce. (*Can Karpat, 2006*) Makedonská vláda na tyto urgencye reagovala kladně a přiznala jistou formu diskriminace, v roce 1995 bylo vyučováno v turečtině na 56 školách. (*Dorovský, 1995*)

Celkové soužití Turků s Makedonci, nebo přesněji v republice Makedonie se zdá být velice klidné a nekonfliktní, opět je to dáno především relativně nízkým počtem a vzdáleností od domovského Turecka. 80 % Turků je spokojeno s jazykovou, administrativní a vzdělávací politikou makedonských úřadů a 90 % Turků se považuje za rovnocenné občany Makedonie. (*Karpat, 2006*)

Možná daleko větší problém činí Turkům soužití s Albánci. Existují snahy o „albanizaci“ Turků na území Makedonie a to především na základě překrucování historických faktů a společného náboženství. Albánci se snaží prezentovat dědictví Osmanské říše nikoli jako turecké nýbrž albánské. (*Karpat, 2006*) Tyto snahy jsou samozřejmě založeny na politické prozíravosti a snahou Albánců asimilovat mezi sebe nejen Turky, ale také Torbeše.

Celkově se turecká minorita jeví jako spolehlivý partner participující na koexistenci v multinárodním státě, a to bez větších výhrad. Právě schopnost dohodnout se s tureckou menšinou lze chápat jako *precedens*, nebo jistý pilíř ke společnému soužití s etnikem albánským.

5.2.3 Srbové

Podle Makedonského statistického úřadu žilo v roce 2002 na území Makedonie 35 939 osob hlásících se k srbské národnosti. Jazykově a kulturně patří k Slovanům a náboženským vyznáním jsou pravoslavní křesťané. I když Makedonci a Srbové k sobě mají relativně blízko, jejich vzájemné soužití je problematické. Jednak z důvodu srbských nacionalistických aspirací v oblasti Vardarské Makedonie, kterou mnoho radikálních srbských nacionalistů stále považuje za srbskou a také z důvodu rozpadu Jugoslávie, která byla po dlouhá desetiletí *de facto* řízena Srby a následné ztráty vlivu. Samotná menšina Srbů vykazuje jistou známku nacionalismu a zdá se být radikalizována Srbskou národní stranou ze Srbska. (*Dorovský, 1995*) Tyto tendence a nároky ale nemohou být uplatněny, jelikož srbský problém číslo jedna je Kosovo. Srbská menšina si sice udržuje vlastní rysy a asimilace je téměř, vzhledem k povaze srbského národního povědomí, nemožná, avšak v podstatě nemůže nikterak ohrozit makedonskou státnost.

Vývoj počtu Srbů na území dnešní Makedonské republiky je velice zajímavý a vykazuje překvapivou neměnnost. V rozmezí více než 80 let výsledný rozdíl absolutních čísel nepřekročil 14 000. Ovšem v procentuálním vyjádření došlo k rapidnímu úbytku Srbů. V roce 1921 a 1931 žilo v Makedonii 46 000 respektive 48 970 Srbů, tedy 5,78 % a 5,2 % obyvatel. V roce 1953 pak 35 112, což je nejméně za sledované roky, toto číslo odpovídalo již pouhým 2,7 %. V letech 1971 a 1981 se k srbské národnosti hlásilo 44 465 respektive 44 613 osob, tedy opět 2,7 % a 2,3 %. V letech 1991 a 1994 procentuální poměr stále klesal, v roce 1991 to bylo 42 755, což

odpovídá 2,1 % a v roce 1994 to bylo 40 228, poměrově stejné číslo, tedy 2,1 %. (Kočovič, 1998) V roce 2002 by srbská menšina odpovídala pouze 1,73 % všech obyvatel republiky Makedonie. Viz tabulka č. 5.

Tabulka č. 5: Počet Srbů na území republiky Makedonie mezi lety 1921 až 2002

rok	počet obyvatel	procentuální zastoupení
1921	46 000	5,8
1931	48 970	5,2
1953	35 112	2,7
1971	44 465	2,7
1981	44 613	2,3
1991	42 755	2,1
1994	40 228	2,1
2002	35 939	1,7

zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002

5.2.4 Romové

Další početnou národnostní skupinou jsou Romové, kteří v Makedonii požívají značnou kulturní svobodu. Podmínky v Makedonii jsou výrazně nadstandardní, co se týče vztahu dominantního národa a romské komunity. Romové trpí podobnými problémy jako v jiných evropských zemích, tedy špatnou socializací do majoritní společnosti, ale tento fakt je dán staletou tradicí života bez vlastního státu. Podle Makedonského statistického úřadu žilo v Makedonii v roce 2002 53 879 Romů. Jazyk nemá spisovnou psanou formu, existuje mnoho dialektů. Makedonští Romové mluví svým rodným nářečím s příměsí mnoha slov slovanského, albánského, řeckého a jiného původu. Lze vysledovat jisté emancipační snahy, které ale trpí nedostatkem elit. V zemi existují dvě politické strany, televize a rozhlas vysílají pořady v romštině. (Dorovský, 1995)

Statistické sledování vývoje počtu Romů na území Makedonie, stejně jako jinde ve světě má jistá specifika. Vždy je velmi těžké adekvátně spočítat, nebo spíše odhadnout skutečný počet Romů, protože ne všichni Romové opravdu svoji národnost přiznávají. Toto jednání je na

druhou stranu pochopitelné, protože často je lepší udat většinovou národnost, než riskovat nějakou formu perzekuce. K samotným údajům lze tedy spíše přihlídnout.

V roce 1921 a 1931 žilo v Makedonii 8 500 respektive 9 830 Romů, tedy v obou případech něco přes 1 % obyvatel. Do roku 1953 se počet Romů více než zdvojnásobil, činil 20 462 osob, tedy 1,5 % obyvatelstva. V letech 1971 a 1981 sídlilo v Makedonii 24 505 respektive 43 223, což by odpovídalo 1,5 % a 2,3 %. Tento nárůst se dá jen stěží vysvětlit, je spíše dílem latentního národnostního povědomí, které za příhodné situace vyplouvá na povrch. V roce 1991 a 1994 byl počet Romů 52 103 a 43 707, tedy 2,56 % a 2,2 % veškeré populace. (Kočovič, 1998) Podobný stav přetrval do současnosti, kdy se počet obyvatel hlásících se k romské národnosti pohybuje okolo 50 tisíc. Viz tabulka č. 6.

Tabulka č. 6: Počet Romů na území republiky Makedonie mezi lety 1921 až 2002

rok	počet obyvatel	procentuální zastoupení
1921	8 500	1,0
1931	9 830	1,0
1953	20 462	1,5
1971	24 505	1,5
1981	43 223	2,3
1991	52 103	2,6
1994	43 707	2,2
2002	53 879	2,7

zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002

5.2.5 Aromuni

Podle posledního censu v roce 2002 žilo na území Makedonské republiky 9 695 Aromunů též označovaných jako Vlaši, Kucovlaši, Cincaři nebo Makedorumuni. Další zdroje mají tendenci jejich počet nadhodnocovat k číslu vyššímu než 20 000. Celkový počet příslušníků tohoto etnika se pohybuje okolo 100 000 osob žijících především na Balkáně, a to v Řecku, Albánii, Rumunsku a Bulharsku⁴. Aromuni jsou chápáni jako etnická menšina, jsou

⁴ Aromanians: Council of Europe, Parliamentary Assembly. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc97/edoc7728.htm#Footnote11>

zastoupení v parlamentu a užívají etnickou, jazykovou, kulturní a náboženskou svobodu. Dále mají právo vzdělávat se ve vlastním jazyce a přijímají finanční podporu od rumunské vlády, která slouží k rozvoji této minority.

Jazykově i kulturně je toto etnikum spřízněno s Rumuny, ale vzhledem k odlišným podmínkám vývoje se vyvinuly jisté odlišnosti. V náboženství převládá pravoslaví. Jistou svobodu mohli příslušníci tohoto etnika plně užívat od roku 1905 pod vládou Osmanské říše, která uznala Aromuny za tzv. zvláštní *millet*⁵, jakousi odlišnou kulturní pospolitost, a tím automaticky přiznala právo vyučovat v mateřském jazyce, vykonávat bohoslužby, vydávat knihy a zabránit tak postupné asimilaci mezi většinová etnika. (*Gail Kara, 2000*)

Mezi Aromuny nejsou patrné žádné separatistické snahy nebo dovolávání se jakékoli formy větší autonomie. To je samozřejmě způsobeno i relativně nízkým počtem Aromunů. Tato menšina plně respektuje makedonskou státnost a jurisdikci. (*Dorovský, 1995*)

Vývoj počtu obyvatelstva nevykazuje žádné zásadnější výkyvy a dá se říci, že stav Aromunů osciluje kolem 10 000 osob. V roce 1921 žilo na území Makedonie 9 030 Vlachů, což při celkovém počtu 796 650 obyvatel odpovídalo 1,1 %. Ovšem v té době se v rámci užšího Srbska hlásilo k aromunské národnosti (jazyku) 149 000 osob. V roce 1931 to bylo 10 090 osob, ale vzhledem k rostoucímu počtu obyvatel se procentuální poměr nezměnil. V roce 1953 dosáhl počet Vlachů svého maxima, což se absolutních čísel týče - 10 751 z celkového počtu 1 304 514 odpovídalo 0,8 %. V letech 1971 a 1981 došlo k poklesu na 7 190 respektive 6 392 obyvatel, což odpovídalo 0,43 % a 0,33 %. V letech 1991 a 1994 počet Aromunů opět mírně vzrostl, a to na 7 764 a 8 601 osob, což odpovídalo 0,38 % respektive 0,4 %. (*Kočovič, 1998*) Viz tabulka č. 7.

Počet Aromunů se na území Makedonie nijak výrazně neměnil, alespoň ve vyjádření absolutních hodnot, procentuální zastoupení této menšiny v makedonské společnosti se ale během let 1921 až 2002 snížilo téměř trojnásobně.

⁵ Dříve užívaný termín pro jakoukoli náboženskou skupinu na území Osmanské říše, později po tzv. reformách Tanzimat se tento termín používal jako ochrana minoritních skupin, jejich náboženství a právo k zachování náboženských svobod.

Tabulka č. 7: Počet Aromunů na území republiky Makedonie mezi lety 1921 až 2002

rok	počet obyvatel	procentuální zastoupení
1921	9 030	1,1
1931	10 090	1,1
1953	10 751	0,8
1971	7 190	0,4
1981	6 392	0,3
1991	7 764	0,4
1994	8 601	0,4
2002	9 695	0,5

zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002

5.2.6 Ostatní národnostní menšiny

Republika Makedonie v sobě komponuje z etnického hlediska 27 menšinových národností a většinové Makedonce. (*Karpat, 2006*). Počet výše nezmíněných národnostních skupin však nepřekračuje 15 tisíc. Mezi nejvýznamnější zbylé menšiny patří: Černohorci, Chorvati, Bosňáci⁶ – tedy etnika bývalé Jugoslávie, Bulhaři a Muslimové. (*Kočovič, 1998*)

Muslimové jako národ, je pojem užívaný v Socialistické federativní republice Jugoslávie jako označení pro islamizované Slovany, tento termín se postupem času začal vypouštět. V případě Makedonie je dnes daleko častější označené Torbeš nebo Pomak v případě Bulharska. Někteří lidé, ale stále trvají na národnosti Muslim a běžně ji užívají, respektive se k ní hlásí. Počet těchto Muslimů na území Makedonie činil ještě v roce 1994 15 418 osob. (*Kočovič, 1998*)

⁶ Často se ale jedná pouze o muslimské Slovany, kteří nemají žádnou souvislost s územím Bosny a Hercegoviny

6. Náboženská struktura Makedonské republiky

Většina populace Makedonie patří podle Makedonského statistického úřadu a sčítání lidu z roku 2002 k makedonské ortodoxní církvi. K této církvi se hlásí 64,7 % obyvatelstva. Muslimové tvoří 33,3 % a ostatní křesťanské církve 0,37 %. Zbývajících 1,63 % bylo označeno jako nespecifikované. (*Makedonský statistický úřad, 2007*)

Náboženství výrazně ovlivňuje dění v zemi a zároveň částečně umocňuje etnické problémy. Především pak mezi nejsilnějšími konfesemi, tedy pravoslavím a islámem.

Svoboda vyznání je však v Makedonii samozřejmostí. Makedoská ústava ostatně svobodu vyznání garantuje. „*Svoboda náboženského vyznání je garantována. Právo vyjádřit svoji víru svobodně a veřejně, individuálně nebo s ostatními je zaručeno.*“⁷ Je důležité si uvědomit, že Makedonská ortodoxní církev sehrála důležitou úlohu při formování makedoského národního vědomí. Dále silně ovlivnila vzdělávání a kulturu. (*Macedonian Cultural and Historical Resource Center, 1996*)

Samotná náboženská struktura obyvatelstva je sice pestrá, ale je zcela zbytečné zabývat se konfesemi, které disponují minimálním počtem stoupenců a nemají faktický vliv na dění ve společnosti. Pro krátkou ilustraci vývoje náboženské skladby obyvatelstva na území Vardarské Makedonie jsem zvolil tyto roky – 1921, 1931, 1953, 1991 a 1994.

Vývoj nevykazuje téměř žádné extrémní skokové hodnoty. Za výjimku můžeme považovat snad jen vysoký nárůst muslimské komunity mezi lety 1991 až 1994 a vymizení komunity Židů po druhé světové válce, kdy zbyla jen asi 2 % tamních Židů.

V roce 1921 žilo na území Makedonie 64,8 % pravoslavných, 34 % muslimů; 0,63 % Židů; 0,28 % římských katolíků a 0,14 % evangelíků. (*Kočovič, 1998*)

⁷ Macedonia – Constitution: International Constitutional Law: [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: http://www.servat.unibe.ch/law/icl/mk00000_.html

V roce 1931 byla náboženská struktura následující: 67,9 % pravoslavných; 24,5 % muslimů; 0,9 % římských katolíků; 0,76 % Židů a 0,16 % evangelíků. (Kočovič, 1998)

V roce 1953 byla zaznamenána tato data. K pravoslaví se hlásilo 57,4 %, k muslimům 30 %, ke katolictví 0,4 % a k evangelickému vyznání 0,1 %. Poznámku si jistě zaslouží vymizení židovské konfese, která byla zlikvidována na základě dějinných událostí během druhé světové války a prudký nárůst ateistů, kteří tvořili 11,7 % obyvatelstva. Tato změna byla způsobena tehdy státní komunistickou ideologií.

V roce 1991 žilo v Makedonii 83,8 % pravoslavných, což je zdaleka nejvíc, kolik kdy bylo v Makedonii zaznamenáno. Dále pak 13,3 % muslimů; 0,5 % římských katolíků a 0,2 % evangelíků. K židovství se přihlásilo 282 osob.

V roce 1994 bylo náboženské složení následující: 66 % pravoslavných, 30 % muslimů; 0,4 % římských katolíků a 0,06 % evangelíků. Počet Židů nebyl opět zaznamenán. (Kočovič, 1998)

Tabulka č. 8: Náboženská struktura na území republiky Makedonie mezi lety 1921 až 1994

rok	1921	1931	1953	1991	1994
(v %)					
pravoslavní	64,8	67,9	57,4	83,8	66
muslimové	34	24,5	30	13,3	30
katolíci	0,28	0,9	0,4	0,5	0,4
evangelíci	0,14	0,16	0,1	0,2	0,06
Židé	0,63	0,76	–	0,01	–

zdroj: Kočovič, 1998

7. Závěr

Etnogeneze, ať již se jedná o kterýkoli národ, je vždy diskutabilní téma. Zvláště pak, pokud se jedná o vznik a charakteristiku jednoho z nejmladších slovanského etnika. Tato problematika je velmi mladá a bude jistě trvat mnoho desítek ne-li stovek let, než se vytvoří ucelená teorie, která poskytne přesnou odpověď na otázku: „Kdo jsou Makedonci?“. Diskuse je přípustná. Mnoho teoretických prací (často ale notně překrucující fakta) bylo napsáno k ospravedlnění dílčích zájmů. Není stěžejní otázkou kým Makedonci byli v minulosti, skutečně se mohlo jednat o Bulhary, poslovanštělé Helény, nebo Srby, kteří se vzhledem k historickým souvislostem odloučili od domovského Srbska. Nejdůležitějším zůstává ptát se, kým jsou nyní. Rozlišovat ověřitelná fakta od mystifikací a propagandistických tezí. Někteří autoři považují vznik makedonského národa a makedonštiny za zcela nepřirozený a uměle řízený proces související s existencí Lidové republiky Makedonie (později Socialistické republiky Makedonie) v Jugoslávii. (*Tailor, 2000*)

Tyto názory jsou zcela oprávněné, jelikož jugoslávské soustátí skutečně bylo zásadní platformou pro utváření makedonského národa. Vystává však možná debata o to, zda je v současné chvíli naprosto nezbytné žádat odpověď. Pokud se omezíme na holá fakta, tak zřejmě nikoli. Republika Makedonie existuje jako suverénní svrchovaný stát. Makedonci jsou právně uznávaným národem. Makedonština existuje jako kodifikovaný jazyk, zcela jasně odlišitelný od jiných jihoslovanských jazyků.

Současná republika Makedonie existuje jako multikulturní stát mnoha etnik. Země během 90. let 20. století úspěšně absolvovala boj za mezinárodní uznání. Na vlastním území prozatím uklidnila napjaté vztahy s albánskou menšinou. Tato vzájemná interakce však do budoucna bude velmi významně ovlivňovat dění v republice Makedonie. Opět však nelze jednostranně interpretovat právní nároky té či oné strany. Tato práce se pouze v logickém rámci pokouší poukázat na historické momenty a motivy ovlivňující chování Albánců. Stejně jako poukázat na geografickou polohu albánské menšiny, která homogenně osidluje západ republiky Makedonie. Zároveň také vysvětlit vliv Kosova na možnou ztrátu územní celistvosti republiky Makedonie.

Tato práce nenabízí jednoznačnou odpověď. Snaží se pouze zachytit stav událostí minulých a ty následně interpretovat do věcí současných.

8. Shrnutí

Cílem této práce je podrobně popsat obyvatelstvo Makedonie od roku 1878 po současnost. A to v různých historických etapách a pod nadvládou rozličných zemí. Ve specifických podmínkách Vardarské, Pirinské a Egejské Makedonie. Zachytit vývoj a procesy formování národnostního povědomí. Popsat základní historické události, které vedly k současnému stavu. Dále pak vymezení makedonštiny jako hlavního charakteristického znaku makedonského národa a vliv církve.

V druhé části bakalářské práce pak bylo hlavním cílem znázornit etnickou a náboženskou strukturu obyvatelstva a upozornit na složitost mezietnického soužití, hlavně ve vztahu k albánské menšině. Následovně pak poukázat na další možné směřování země ve vztahu k okolním státům a předpokládaný další vývoj.

Klíčová slova: Makedonie, etnogeneze, národnostní a náboženská struktura, menšiny v republice Makedonie

9. Summary

The aim of this bachelor thesis is to describe in details the population of Macedonia from 1878 to the present. In different historical periods and under different types of external domination; in specific conditions of Vardar Macedonia, Aegean Macedonia and Pirin Macedonia. The thesis also outlines the process of formation of Macedonian national awareness. Basic historical events are mentioned, which have led to the contemporary situation. Furthermore, I tried to define Macedonian language as the main characteristic feature of Macedonian nation, and I also considered the influence of church.

The main aim of the second part of the bachelor thesis was to describe ethnical and religious structure of Macedonian population and assess the complex nature of multi-ethnical coexistence, especially when it comes to the relationship with Albanian minority. Subsequently, I tried to predict next development in Republic of Macedonia, as well as the future trends in context of relationships with neighbouring countries.

Key words: Macedonia, ethnogenesis, ethnical and religious structure, minorities in Republic of Macedonia

10. Seznam literatury

PELIKÁN Jan, et al.: Dějiny Srbska: Nakladatelství Lidové noviny 2005

RYCHLÍK Jan: Dějiny Makedonie: NLN: 2003

ŠESTÁK Miroslav, et al.: Dějiny jihoslovanských zemí: NLN: 1998

DOROVSKÝ Ivan: Makedonie – Zrození nebo obrození národa: Albert: 1995

Kolektiv autorů – Slavista s duší básníka: Boskovice: 2003

Ivan DOROVSKÝ Ivan – KIRJAKOVSKÝ Dimitri: Ilinden je v nás: Boskovice:2003

POULTON Hugh: Who are the Macedonians: C. Hurst & CO. Publishers: 2000

ERICSSON Edward J.: Defeat in details: Praeger/Greenwood: 2003

GLENNY Misha: Balkán (1804–1999): BB Art: 2003

KOČOVIČ Bogoljub: Etnički i demografski razvoj u Jugoslaviji od 1921. do 1991. godine: Bibliothèque Dialogue: 1998: Paris

Gail Kara – Phillip Guddemi: The Spark and the New Leaf – The Aromanians of Macedonia: [online]. 2000, [cit. 2007-01-09]. URL: http://www.farsarotul.org/nl23_1.htm

KARPAT Can: Two Major Muslim Minorities of Macedonia: Albanians and Turks. [online]. © 2005, poslední revize 08.03.2006 [cit. 2007-01-06]. URL: <http://www.axisglobe.com/article.asp?article=719>

Albanians in the Republic of Macedonia. Wikipedia, the free encyclopedia. [online]. 2003, poslední revize 1.1. 2007 [cit. 2007-01-06]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Albanians_in_the_Republic_of_Macedonia

Aromanians. Wikipedia, the free encyclopedia. [online]. © 2005, poslední revize 3. ledna 2007 [cit. 2007-01-06]. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Aromanians>

Muslims by nationality. Wikipedia, the free encyclopedia. [online]. © 2005, poslední revize 1. 12. 2006 [cit. 2007-01-09]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Muslims_by_nationality

Republic of Macedonia. Wikipedia, the free encyclopedia. [online]. © 2005, poslední revize 10. 1. 2007 [cit. 2007-01-09]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Macedonia

Religion in Macedonia: Macedonian Cultural and Historical Resource Center. [online]. © 1996, poslední revize 23. září 1996 [cit. 2007-01-09]. URL: <http://faq.macedonia.org/religion/religion.in.macedonia.html>

Macedonians (ethnic group). Wikipedia, the free encyclopedia. [online]. © 2005, poslední revize 19. 1. 2007 [cit. 2007-01-27]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Macedonians_%28ethnic_group%29

TAYLOR Peter J. – FLINT Colin: Political Geography: Pearson Education Limited, 2000

Ancenstry of birthplace of parents: Australian Bureau of Statistics. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.crc.nsw.gov.au/statistics/Sect1/Table1p08Aust.pdf>

Foreign population on 31 December 2004 by country of origin: Federal statistical office Germany. [online]. 2006. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.destatis.de/basis/e/bevoe/bevoetab10.htm>

Cittadini Stranieri. Popolazione residente per sesso e cittadinanza al 31 Dicembre 2004 Italia: ISTAT. [online]. 2004. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://demo.istat.it/str2004/index.html>

Ancestry: U. S. Census Burelu. [online]. 2002. [cit. 2007-05-04]. URL: [http://factfinder.census.gov/servlet/DTable?_bm=y&-geo_id=D&-ds_name=D&-lang=en&-redoLog=false&-mt_name=ACS_2002_EST_G2000_PCT026,](http://factfinder.census.gov/servlet/DTable?_bm=y&-geo_id=D&-ds_name=D&-lang=en&-redoLog=false&-mt_name=ACS_2002_EST_G2000_PCT026)

Final results of the census 2002: Republic Statistical Office. [online]. 2002. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.statserb.sr.gov.yu/zip/esn31.pdf>,

НАСЕЛЕНИЕ КЪМ 01.03.2001 Г. ПО ОБЛАСТИ И ЕТНИЧЕСКА ГРУПА: National statistical institute. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.nsi.bg/Census/Ethnos.htm>,

Artan Hoxha–Alma Gurraj: Local self-government and decentralization: Case of Albania. History, reformes and challenges: [online]. 2002. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.fes.hr/E-books/pdf/Local%20Self%20Government/09.pdf>,

Population grouped according to ethnicity, by censuses 1961 – 1991: Federal office of statistics. [online]. 1991. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.fzs.ba/Dem/Popis/NacPopE.htm>,

Data on immigrants in Greece, from Census 2001: Migrants in Greece. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://www.migrantsingreece.org/transpartner/Tables.pdf>

Total population, households and dwellings according to the territorial organization of the Republic of Macedonia, 2004: State statistical office. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: http://www.stat.gov.mk/pdf/kniga_13.pdf

Albanians in Macedonia: Unrepresented nations and people organization. [online]. 2001.

[cit. 2007-05-04]. URL: http://www.unpo.org/member_profile.php?id=7

Republic of Macedonia, Agency of information: Framework agreement. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/police_and_internal_security/OHRID%20Agreement%2013august2001.asp

Aromanians: Council of Europe, Parliamentary Assembly. [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc97/edoc7728.htm#Footnote11>

Macedonia – Constitution: International Constitutional Law: [online]. 2001. [cit. 2007-05-04]. URL: http://www.servat.unibe.ch/law/icl/mk00000_.html

11. Přílohy

Příloha č. 1: Historické území Makedonie

Příloha č. 2: Vardarská Makedonie

Příloha č. 3: Egejská Makedonie

Příloha č. 4: Pirinská Makedonie

Příloha č. 5: Národnostní struktura Vardarské Makedonie (v procentech)

Příloha č. 6: Národnostní struktura Vardarské Makedonie (v absolutních číslech)

Příloha č. 1:

Historické území Makedonie

Zdroj: Map of Historical Ethnic Macedonia: History of Macedonia.org. [online].

© 2001-2003. [cit. 2007-05-05].

URL: <http://www.historyofmacedonia.org/ConciseMacedonia/images/map1.jpg>

Příloha č. 2:

Vardarská Makedonie

Zdroj: Macedonia maps: The University of Texas at Austin: [online].

2007. [cit. 2007-05-05].

URL: http://www.lib.utexas.edu/maps/cia00/macedonia_sm00.jpg

Příloha č. 3:

Egejská Makedonie

Zdroj: Regions of Greece: Michael Lahanas. [online].

© 2004. [cit. 2007-05-05]. URL:

<http://www.mlahanas.de/Greece/Regions/images/MacedoniaGreeceMap.png>

Příloha č. 4:

Pirinská Makedonie

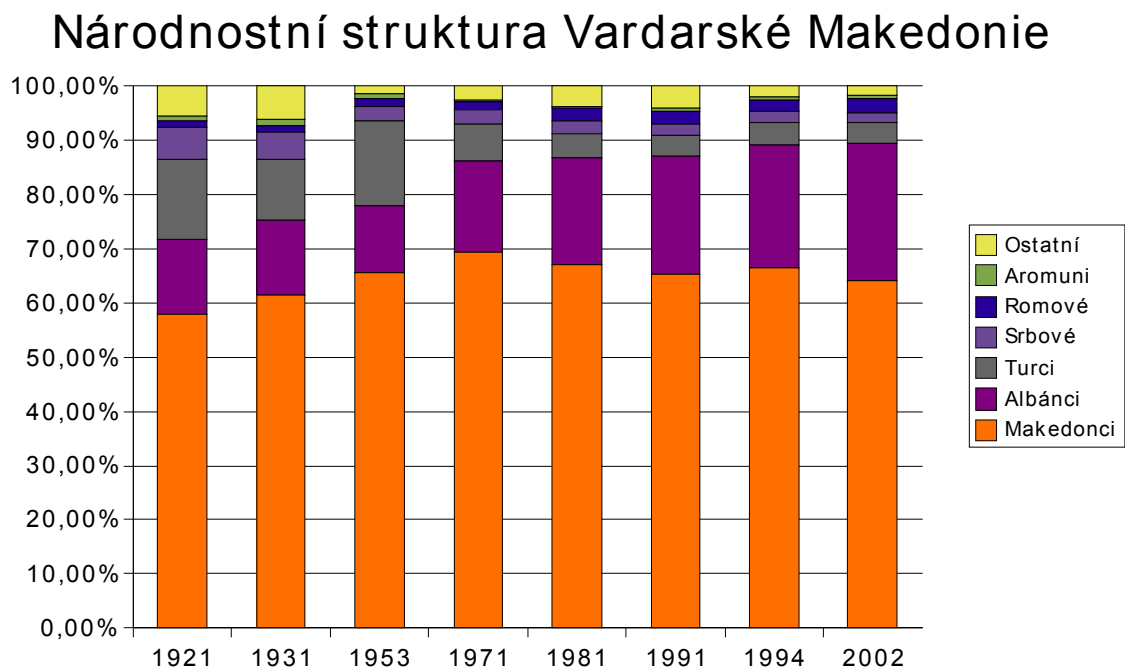
Zdroj: Blagoevgrad Oblast map: Lyubomir Taushanov in Wikipedia. [online].

© 2006. [cit. 2007-05-05].

URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Blagoevgrad_Oblast_map_EN.PNG

Příloha č. 5:

Národnostní struktura Vardarské Makedonie (v procentech)

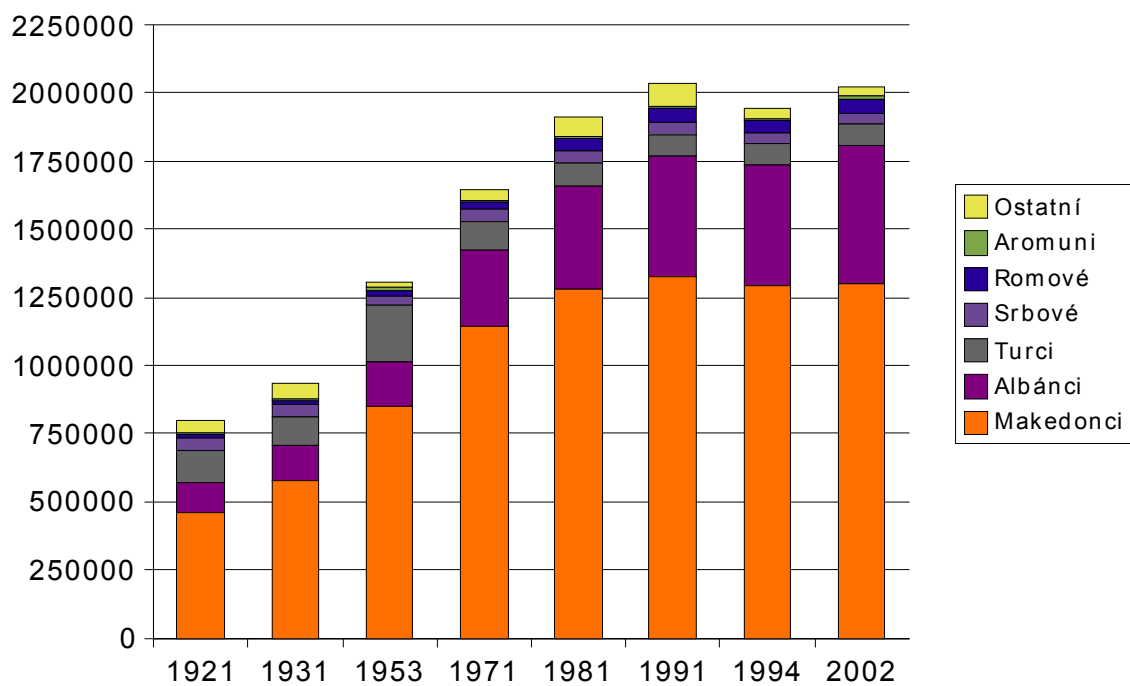

Zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002

Příloha č. 6:

Národnostní struktura Vardarské Makedonie

Národnostní struktura Vardarské Makedonie

Zdroj: Kočovič, 1998 a Makedonský statistický úřad, 2002